

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**DŮKAZNÍ PROSTŘEDKY A DOKAZOVÁNÍ
Z POHLEDU KRIMINALISTICKÉHO**

Autor práce: Veronika Pešková
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. JUDr. Romanu Svatošovi, Ph.D., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

PEŠKOVÁ, V., *Důkazní prostředky a dokazování z pohledu kriminalistického : Bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2017. 57 s. Vedoucí bakalářské práce : doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Klíčová slova: důkazní prostředek, důkaz, dokazování, kriminalistika

Bakalářská práce pojednává o dokazování v trestním řízení z pohledu kriminalistického. Nejprve jsou vysvětleny základní pojmy a zásady dokazování. Dále se práce zaměřuje a podrobně charakterizuje jednotlivé důkazní prostředky včetně některých zvláštních způsobů dokazování. Praktická část se skládá z řízených rozhovorů, které byly vykonány s příslušníky Policie České republiky. Rozhovory se zaměřují na využití vybraných důkazních prostředků v praxi při zjišťování trestné činnosti. Důležitou část výzkumu tvoří také otázka pachových stop a polygrafu. Nakonec jsou všechny získané informace shrnuty a na základě odpovědí je navrženo, co by se mohlo změnit v rámci trestního řádu pro efektivnější dokazování.

ABSTRACT

PEŠKOVÁ, V., *Means of Evidence and Proving in Forensic Point of View : Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2017. 57 p. Supervisor : doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Key words: Means of Evidence, Evidence, Proving, Criminology

The bachelor thesis discusses proving in criminal proceeding in forensic point of view. First, basic concepts and basic principles of evidence are explained. Then the thesis focuses on the means of evidence including some special forms of evidence and describes the individual forms of it. The practical part consists of seven directed interviews which were done with officers of Police of the Czech Republic. The interviews focus on the use of selected means of evidence in practice while detecting crime. Important parts of research are smell tracks and polygraph. Eventually, all the information is summarized and there is a suggestion of what could change in criminal procedure based on answers for more effective proving.

OBSAH

ÚVOD	8
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	9
2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	11
2.1 Důkazní právo	11
2.2 Důkazní prostředek.....	12
2.3 Důkaz.....	12
2.3.1 Rozdělení důkazů	13
2.4 Pramen důkazu	15
2.5 Dokazování.....	15
2.5.1 Předmět dokazování.....	16
2.5.2 Účel dokazování.....	16
2.6 Subjekty dokazování	16
2.7 Kriminalistika.....	17
3 ZÁKLADNÍ ZÁSADY DOKAZOVÁNÍ	19
4 PRŮBĚH DOKAZOVÁNÍ	22
5 DŮKAZNÍ PROSTŘEDKY – procesní úkony	25
5.1 Výpověď obviněného	25
5.2 Výpověď svědka.....	26
5.3 Znalecký posudek.....	27
5.4 Ohledání osoby a věci	28
5.5 Důkaz věcný a listinný	30
5.6 Některé zvláštní způsoby dokazování	31
5.6.1 Konfrontace.....	31
5.6.2 Rekognice.....	32
5.6.3 Vyšetřovací pokus.....	33
5.6.4 Rekonstrukce.....	34
5.6.5 Prověrka na místě.....	34

5.6.6	Porovnání zvláštních způsobů dokazování	35
6	DŮKAZNÍ PROSTŘEDKY – kriminalistické metody.....	37
6.1	Pachové stopy.....	37
6.2	Polygraf	38
7	VÝZKUM	39
7.1	Rozhovor č. 1	39
7.2	Rozhovor č. 2	41
7.3	Rozhovor č. 3	42
7.4	Rozhovor č. 4	44
7.5	Rozhovor č. 5	45
7.6	Rozhovor č. 6	46
7.7	Rozhovor č. 7	48
8	SHRNUTÍ	49
	ZÁVĚR.....	51
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	53
	SEZNAM ZKRATEK.....	55
	SEZNAM TABULEK.....	56
	PŘÍLOHY	57

ÚVOD

Téma zabývající se dokazováním bylo vybráno z toho důvodu, že společně s rozhodováním je dokazování nejdůležitější součástí celého procesu trestního řízení. V případě, že by nebyla dokázána vina, nemůže dojít k objasnění věci, a tak ani k samotnému potrestání pachatele. I přesto, že se jedná o velice rozsáhlé téma, pokouší se práce zachytit průřezem celý proces dokazování.

Dokazováním se rozumí zvláštní postup orgánů činných v trestním řízení, který je upravený zákonem č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších právních předpisů (dále jen „trestní řád“ nebo „TŘ“). Takový postup směřuje k vyhledání, provedení a vyhodnocení různých důležitých informací, aby mohla být následně objasněna skutková podstata trestného činu a mohlo být případně rozhodnuto o vině a trestu. Účelem je tedy odhalit pravdu o protiprávním jednání, které se odehrálo v minulosti, a to tak, že se rekonstruuje skutek na základě získaných důkazů.

Trestní řád upravuje tuto důležitou procesní činnost především v hlavě páté pod názvem „Dokazování“, která říká, co by se mělo dokazovat. Předmětem dokazování se rozumí nějaké skutečnosti, které se musí dokázat a které jsou důležité pro již zmíněné rozhodnutí.

Cílem celého trestního řízení, potažmo i dokazování, je nejprve zjistit skutek a posoudit, zda se jedná o trestný čin, a to z toho důvodu, že může jít jen o pouhou událost. Poté se hledá pachatel. V případě, že soud uzná jeho vinu, dojde k uložení trestu nebo ochranného opatření a následuje jejich vykonání. Pokud vznikla nějaká škoda, může se též rozhodnout o nároku na její náhradu. Dalším cílem je objasnit okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo které umožnily její spáchání a v neposlední řadě se hledá motiv. Všechna tato zjištění se pak dají využít v kriminologii, která zjišťuje příčiny kriminality a tím je získána možnost co nejefektivněji regulovat celkovou kriminalitu v ČR, respektive snažit se předcházet a zamezovat trestné činnosti a na ostatní působit výchovně.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Hlavním cílem bakalářské práce je najít rozdílnosti v možnosti využití důkazních prostředků v trestním řízení, tedy zjistit, které jsou procesními úkony a které pouze kriminalistickými metodami. Vedlejším cílem je odhalit praktickou využitelnost jednotlivých důkazních prostředků v praxi. Jako dílčí cíl je také stanoveno vystihnout některé zvláštní způsoby dokazování a porovnat je mezi sebou.

Při zpracování práce je v první řadě využita výzkumná metoda obsahové analýzy dokumentů. Na základě podrobného studia literatury jsou nejdříve uspořádány všechny poznatky, díky kterým se postupně odhalují skryté souvislosti. Užita je i metoda typologické analýzy dokumentů tím, že jsou porovnány různé zdroje. Na základě synchronní komparace jsou mezi sebou srovnány zvláštní důkazní prostředky, tedy konfrontace, rekognice, rekonstrukce, prověrka na místě a vyšetřovací pokus. Metodou analýzy informací získaných technikou řízeného rozhovoru práce zjišťuje, jaké jsou rozdílnosti v možnosti využití důkazních prostředků v praxi.

V úvodu teoretické části, tedy ve druhé kapitole, se práce zaměřuje na stručnou charakteristiku základních pojmů, které spolu všechny velice úzce souvisí. Je tedy zřejmé, že některé z těchto pojmů mají podobný význam. Práce se přesto snaží vyzdvihnout rozdíly mezi nimi. Třetí kapitola rozebírá jednotlivé zásady dokazování, které jsou základním kamenem pro celý proces dokazování a orgány činné v trestním řízení (dále jen „OČTŘ“) je musí dodržovat. Ve čtvrté kapitole jsou definovány jednotlivé fáze a postupně popsán průběh dokazování. Pátá kapitola je pak věnována důkazním prostředkům, které jsou procesními úkony a některým zvláštním způsobům dokazování (neboli zvláštním důkazním prostředkům). Značná část kapitoly se zabývá ohledáním, jelikož se jedná o velice důležitý a většinou neodkladný úkon, který se musí vždy provést jako první po příjezdu na místo činu. Na konci této kapitoly se nachází komparace již zmíněných zvláštních způsobů dokazování. V šesté kapitole jsou taktéž popsány důkazní prostředky, a to ty, které jsou kriminalistickými metodami. Jedná se o pachové stopy a polygraf.

Výzkumná část se skládá ze sedmi rozhovorů s příslušníky Policie České republiky, které se zaměřují na praktickou využitelnost vybraných důkazních prostředků a snaží se zjistit, které z důkazních prostředků jsou jen kriminalistickými metodami a proč. Na základě jednotlivých odpovědí jsou následně shrnuty všechny poznatky, které byly metodou řízeného rozhovoru získány.

V bakalářské práci je využíváno především odborné literatury, která se daným tématem zabývá, dále práce vychází z právních předpisů, avšak jsou užity i některé informace z internetových stránek. Poznatky ze všech použitých zdrojů se navzájem doplňují.

2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Trestní řízení je tvořeno z velké části dokazováním. Předmětem tohoto řízení je nějaký skutek, který se odehrál v blízké či vzdálené minulosti. Hlavním účelem je zjistit, zda se tento skutek opravdu stal, jestli je trestným činem a kdo ho spáchal, aby poté mohlo dojít ke spravedlivému potrestání pachatele. Důležité je také vypátrat okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání a osobní poměry pachatele. Celá událost se rekonstruuje, aby byla poznána, a to postupem, který je upraven v trestním řádu a nazývá se dokazování. Orgány, kterým náleží rozhodnout o takovém skutku, ho nesměly dříve samy pozorovat. Nebylo by pak možné, aby vykonávaly toto řízení, protože by zde byla pochybnost o jejich podjatosti.¹

Dokazováním se tedy zjišťují všechny okolnosti, které jsou důležité pro objasnění věci. Dle zákona by měl být zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to jen v takovém rozsahu, který je nezbytný pro rozhodnutí. To znamená, že OČTŘ nemusí ověřovat všechny okolnosti případu všemi prostředky, ale jsou povinny zaměřit se pouze na podstatné okolnosti případu a přezkoumat je. Záměrem zjišťování skutkového stavu je oddělit poznatky jisté od poznatků pouze pravděpodobných. Usvědčení osoby podezřelé z TČ není možné jen na základě domněnky.²

Trestní řád nedělá důsledné rozdíly mezi pojmy „důkazní prostředek“, „důkaz“ a „pramen důkazu“. Důvodem je úzká souvislost mezi těmito pojmy.³

2.1 Důkazní právo

Jako důkazní právo se označuje pojem, jenž se používá pro soubor pravidel a předpisů, které upravují stadia dokazování jako je hledání, provedení a hodnocení důkazů v trestním řízení. Týká se především OČTŘ, ale i ostatních subjektů, jako obviněného, jeho obhájce, poškozeného atd.⁴

¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2007, s. 312.

² FRYŠRÁK, M. a kol. *Trestní právo hmotné a procesní*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007, s. 230-232.

³ MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva : Trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 377.

⁴ CÍSAŘOVÁ, D., et al. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2006, s. 297.

2.2 Důkazní prostředek

Důkazním prostředkem se rozumí činnost OČTŘ, která je upravena v trestním řádu a slouží k poznání skutečnosti a získání důkazu. Může jím být např. ohledání osoby nebo věci, kdy tento orgán svým přímým pozorováním, tedy vlastními smysly, zjišťuje a poznává danou skutečnost (zranění osoby, poškození věci). Dále se může jednat o výslech obviněného, svědka či znalce, kteří o dané skutečnosti poskytnou sdělení, z nichž OČTŘ čerpají další poznatky. Tento důkazní prostředek se využívá, pokud OČTŘ nemůže objasňovat skutečnost pomocí přímého pozorování. Důkazním prostředkem je také seznamování se s obsahem zpráv zachycených písemně či jinak na věcech. Může jít např. o čtení obsahu písemné zprávy, přehrání zvukového záznamu apod. V procesním smyslu je důkazní prostředek vlastní činnost OČTŘ, která slouží k poznání skutečností.⁵

2.3 Důkaz

Důkazem je nějaký výsledek získaný z důkazního prostředku či přímý poznatek, který při dokazování získaly OČTŘ a který slouží k objasnění věci. Zjišťuje se jím okolnost, která se stala v minulosti a musí se dokázat. Jde např. o ohledání místa činu, věci či osoby, výsledek znaleckého zkoumání nebo obsah výpovědi vyslechnutých osob. Důkazy mohou být následně použity jako podklad pro rozhodnutí.⁶ Veškeré důkazy musí být získány v souladu se zákonem a bez jakéhokoli nátlaku. V případě, že by byl důkaz získaný pod nějakou pohružkou či nezákonně, nebylo by možné ho v trestním řízení užít.⁷

V případě, že byl důkaz vyhledaný, opatřený nebo provedený v rozporu se zákonem, jedná se o takzvaný nezákonný důkaz. Na takový důkaz se musí hledět, jako by vůbec neexistoval a nesmí se použít pro finální rozhodnutí. Pokud došlo k porušení ustanovení trestního řádu, které má charakter podstatné vady řízení, je důkaz absolutně neúčinný a nelze jej v trestním řízení vůbec užít. Jestliže ovšem porušuje jiné procesní ustanovení, jedná se o relativní neúčinnost, u které je možné vzniklou vadu dodatečně odstranit, čímž se z nepoužitelného důkazu stane důkaz použitelný. Absolutně neúčinným důkazem je např. důkaz získaný nezákonným donucením nebo hrozbou

⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2007, s. 315.

⁶ MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva : Trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 377.

⁷ CHMELÍK, J. *Rukověť trestního práva hmotného a procesního*. 2. vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2009, s. 192.

takového donucení, a to na základě Úmluvy proti mučení a jinému krutému nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Forma donucení je buď psychická (hrozba) nebo fyzická (bití). Směřuje jak proti nositeli důkazu (svědek, znalec), tak i proti věci (ničení automobilu). Taková vada nemůže být žádným způsobem napravena a nezáleží na tom, zda důkaz usvědčuje či ospravedlňuje obviněného. Dále se na základě trestního řádu nesmí konat odposlech komunikace mezi obhájcem a obviněným. Pokud by policejní orgán při odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu takovou komunikaci zjistil, musí okamžitě odposlech ukončit, nahrávku zničit a zjištěné informace nesmí vůbec použít.⁸

2.3.1 Rozdělení důkazů

Důkazy dělíme podle jejich různých znaků, a to:

- podle vztahu k obviněnému:
 - usvědčující,
 - ospravedlňující;
- podle vztahu pramene zpráv o dokazované skutečnosti k této skutečnosti:
 - původní (bezprostřední),
 - odvozené (prostředecné);
- podle vztahu k dokazované skutečnosti:
 - přímé,
 - nepřímé;
- podle svého pramene:
 - osobní,
 - věcné.

Jako usvědčující jsou označovány takové důkazy, které prokazují okolnosti, jež svědčí proti obviněnému. Ospravedlňující pak naopak svědčí ve prospěch obviněného. Nicméně důkaz, který se zdá být usvědčujícím, se může v průběhu řízení ukázat nakonec jako ospravedlňující a naopak. Z toho důvodu se většinou vše klasifikuje až při závěrečném hodnocení všech důkazů. Na základě zásady vyhledávací musí OČTŘ vždy důkladně objasňovat okolnosti, které svědčí proti obviněnému, ale také důkazy, které jsou v jeho prospěch.

⁸ FRYŠRÁK, M. a kol. *Trestní právo hmotné a procesní*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007, s. 233-234.

Odlišnost původního důkazu od odvozeného spočívá v tom, že původní důkaz je získán z bezprostředního pramene a odvozený z pramene prostředecného. Jinými slovy pokud např. svědek nějaké události vypovídá o tom, co sám pozoroval, jedná se o původní důkaz. Pokud však vypovídající svědek tuto událost přímo neviděl a jen slyšel od jiné osoby, co se stalo, jde o důkaz odvozený. Podle zásady bezprostřednosti se OČTŘ snaží vyhledat co nejvíce původních důkazů, protože obsahují více informací. Odvozené důkazy totiž mohou obsahovat nepřesné a zkomolené informace, avšak jsou také důležité, jelikož mohou v některých případech vést ke zjištění důkazu původního (např. pokud svědek vypověděl, že něco slyšel od jiné osoby, tak výpověď této osoby pak bude důkazem původním).

Přímým důkazem je ten, který přímo potvrzuje nebo vyvrací dokazovanou skutečnost, nepřímý důkaz pak objasňuje dokazovanou skutečnost pomocí jiné skutečnosti. Jako příklad nepřímého důkazu lze uvést výpověď svědka, který na místě činu v době spáchání viděl osobu, ale neviděl přímo, že trestný čin páchá. Nepřímými důkazy se logicky obtížněji dokazuje, avšak tyto důkazy nejsou méně významné než přímé.⁹ Na základě jednoho přímého důkazu je možné osobu odsoudit, avšak pokud jde o jeden nepřímý důkaz, pak podle zásady *in dubio pro reo* (v pochybnostech ve prospěch obviněného) osobu odsoudit nelze. Nicméně osoba může být odsouzena jen na základě nepřímých důkazů, avšak musí jich být více, aby v souhrnu vytvářely logický kruh.

Osobními důkazy jsou důkazy, které jsou spjaté s osobou. Jinak řečeno je poskytl nějaká osoba, např. obviněný, svědek či znalec (např. výpověď obviněného, svědka, znalce, rekognice). Dále může jít také o poznatky opatřené ohledáním osoby. Naproti tomu věcné důkazy se vážou k materiální podstatě. Mohou jimi být např. obsah listiny nebo výsledek ohledání věci. Potom jde také o důkazy, které spočívají v nějakých předmětech, zejména stopy.

Rozdíl mezi důkazním prostředkem a důkazem je v tom, že důkazní prostředek je jakási forma poznávání a důkaz je výsledkem tohoto poznávání a je základem pro

⁹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2007, s. 335-338.

skutkové zjištění. Mezi těmito pojmy se často nerozlišuje a v obojím smyslu se používá pouze pojem důkaz.¹⁰

2.4 Pramen důkazu

Všechny procesní důkazy mají nějakého nositele. Tím může být buď osoba (obviněný, svědek, znalec, ohledávaná osoba apod.) nebo věc (předměty ohledání, listina apod.). Takovým nositelům důkazů říkáme prameny důkazů.¹¹ Z těchto nositelů se čerpají poznatky, které jsou předmětem dokazování.¹²

2.5 Dokazování

Dokazování je vedle rozhodování nejdůležitější procesní činností OČTŘ. Označujeme tak zákonem upravený postup OČTŘ, jehož účelem je zjištění skutkového stavu věci. Činnost těchto orgánů směřuje k opatření a provedení důkazů. Přestože je dokazování stěžejní v hlavním líčení, probíhá ve skutečnosti v kterémkoli stadiu trestního řízení. Velmi často je důležité pro mezitímní rozhodnutí, např. podmíněné zastavení trestního stíhání. Při dokazování je nezbytné zjistit, zda se skutek stal, zda je trestným činem (tedy naplňuje jeho znaky) a jestli skutek spáchal obžalovaný. Kromě toho se odhalují i okolnosti, které vedly ke spáchání TČ a navíc i osobní poměry pachatele. Vyhledávají se důkazy o skutečnostech, které se musí následně provést a zhodnotit.¹³ Vyhledávání důkazů míří k obstarání určité okolnosti, která je klíčová k tomu, aby mohly být důkazy provedeny a vyhodnoceny. Provádění důkazů je pak aktivita OČTŘ, jíž se zjišťuje předmět důkazu. Hodnocením důkazů se rozumí myšlenkový postup, kterým se klasifikuje závažnost, zákonnost a pravdivost důkazu.¹⁴ Dokazování je důležité především v konečné fázi, kdy vede k rozhodnutí o vině či nevině obžalovaného, o trestu nebo upuštění od potrestání apod.

Dokazování velice úzce souvisí s kriminalistikou. Ta vytváří různé postupy k odhalování, předcházení a vyšetřování trestné činnosti. Kriminalistické postupy a metody se přesně ukazují při vyhledání, zajišťování a využití různých důkazních

¹⁰ MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva : Trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 378.

¹¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2007, s. 315.

¹² MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva : Trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 377.

¹³ MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva : Trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 373.

¹⁴ ČÍSAŘOVÁ, D., et al. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2006, s. 297.

prostředků. Trestní řád ovšem neupravuje používání všech kriminalistických metod. Proces při používání taktických postupů a technických prostředků, které kriminalistika využívá má často jen rámcovou procesní úpravu a jejich podstatná část není v trestním řádu vůbec upravena. Avšak to neznamená, že by tato metoda byla nezákonná. Např. zkoumání pachových stop se v dnešní době obyčejně používá a o zákonnosti nejsou v rámci dokazování žádné pochybnosti, přestože tato technická metoda není v trestním řádu upravena.¹⁵

2.5.1 Předmět dokazování

Okolnosti, která má být zjištěna a je důležitá pro trestní řízení, říkáme předmět dokazování. Určení předmětu, tedy toho, jaký okruh okolností se bude dokazovat, je v každé fázi dokazování nutné přesně stanovit. Podle zásady *in dubio pro reo* musí být vždy dokázána vina, protože k odsouzení nestačí jen nevyvrácené podezření. Avšak ve prospěch obviněného není vykládána každá vyskytnutá pochybnost.

2.5.2 Účel dokazování

Účelem dokazování je rekonstruovat skutečnost, která se již odehrála, aby se shodovala s naším poznáním této skutečnosti. Jde tedy o zjištění pravdy, která se shoduje s tím, co se opravdu stalo.¹⁶ Záměrem je zjistit skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je potřebný pro rozhodnutí OČTŘ. Ke správnému a spravedlivému rozhodnutí může vést pouze zjištění, k němuž dospěly OČTŘ po dokazování. Toto dokazování muselo být provedeno v postačující kvalitě, v nezbytném rozsahu a za dodržení všech zákonných požadavků.¹⁷

2.6 Subjekty dokazování

Osoby, které se podílejí na postupu dokazování a vykonávají jeho průběh, označujeme jako subjekty dokazování. Trestní řád takové osoby přesně neupravuje. Na základě významu při dokazování, můžeme za subjekty považovat:

¹⁵ MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva : Trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 375-376.

¹⁶ CÍSAŘOVÁ, D., et al. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2006, s. 298.

¹⁷ MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva : Trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 376.

- **orgány činné v trestním řízení**, které vyhledávají, zajišťují, provádějí, prověřují a hodnotí důkazy, přičemž dokonce i rozhodují o předmětu a rozsahu dokazování;
- **strany trestního řízení**, jež mohou poskytnout důkaz (výpovědi obviněného, svědka apod.), dále navrhnout vykonání důkazů, popřípadě je smí samy vypátrat a podat;
- **ostatní osoby**, mezi které patří např. znalec, protože může navrhnout provedení důkazů.¹⁸

2.7 Kriminální věda

Kriminální vědou se rozumí vědní obor, který zkoumá a objasňuje zákonitosti vzniku, zániku, vyhledávání a zajišťování stop, přičemž vypracovává metody a postupy k co možná nejúspěšnějšímu odhalování a předcházení trestné činnosti. Hojně využívá metody a poznatky z jiných vědních oborů (např. biologie, psychologie, psychiatrie a další). Primární je tedy v kriminální vědě zkoumání stop, ale obecně lze říci, že se kriminální věda řadí do skupiny věd zabývajících se zločinností. Zkoumá TČ, jejich následky a pachatele, činnost OČTŘ a znalců a také oběti TČ.¹⁹ Kriminální věda jako taková není odvětvím ani součástí práva, ale má blízký vztah k trestnímu právu procesnímu i hmotnému. Vztah má i k vědám technickým a přírodním. Nejen, že vypracovává novější a lepší metody k odhalování trestné činnosti, ale také se snaží tyto metody zavádět do vyšetřovací a soudní praxe.²⁰

Kriminální věda se dá rozdělit do čtyř částí, kterými jsou úvod do kriminální vědy, kriminálně vědecká technika, kriminálně vědecká taktika a kriminálně vědecká metodika.

Úvod do kriminální vědy se zabývá pojmem kriminální vědy, jejím předmětem a dělením. Dále je v úvodu obsažena historická otázka stop a metody kriminálně vědecké praxe. **Kriminálně vědecká technika** zkoumá materiální kriminálně vědecké stopy. Většinu technických metod si kriminální věda vypracovala pro své potřeby sama (např. zkoumání papírářských linií, zjišťování podoby člověka apod.). Mezi metody kriminálně vědecké

¹⁸ MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva : Trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 378-379.

¹⁹ STRAUS, J. a kol. *Úvod do kriminální vědy*. 2. rozšířené vydání. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2006, s. 7-8.

²⁰ JEDLIČKA, M. *Kriminální věda*. [online]. [cit. 2017-03-04]. Dostupné z WWW: <http://kriminálnívěda.eu/menu/kr_obory0.html>.

techniky patří např. daktyloskopie, portrétní identifikace, kriminalistická biologie, zkoumání ručního písma, kriminalistická odorologie, mechanoskopie, trasologie a další.²¹ **Kriminalistická taktika** se váže především k paměťovým stopám, které pomocí svých metod zkoumá. Jde např. o výslechy, rekognici, rekonstrukci a jiné. **Kriminalistická metodika** vypracovává postupy pro vyšetřování různých druhů trestné činnosti. Jednotlivé druhy TČ totiž většinou probíhají podobně, proto se na základě metodiky postupuje obdobně např. u vražd, železničních nehod atd.

²¹ STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická technika*. 3. rozšířené vydání. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2012, s. 9-10.

3 ZÁKLADNÍ ZÁSADY DOKAZOVÁNÍ

Základními zásadami v důkazním právu jsou zásada presumpce nevinu, zásada vyhledávací, zásada oficiality, zásada bezprostřednosti a ústnosti, zásada volného hodnocení důkazů, zásada přiměřenosti a zásada zjištění skutkového stavu, o kterém nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro rozhodnutí.

Presumpce nevinu spočívá v tom, že pokud nebyl odsouzen pravomocným rozsudkem ten, kdo byl obviněn z trestného činu a proti němuž se vede trestní řízení, musí se na něj hledět jako by nebyl vinen až do té doby, než se jeho vina prokáže zákonným způsobem. V případě, že se vyskytuje nějaká nejasnost ohledně důkazů, postupuje se podle in dubio pro reo – v pochybnostech ve prospěch obžalovaného.²² Obviněný má právo dokazovat svou nevinu, ale není to jeho povinností. Pokud nevinu nedokazuje, nechce vypovídat nebo přivede OČTŘ na falešnou stopu, nelze z toho vydedukovat jeho vinu.²³

Zásada vyhledávací poukazuje na to, jak nejlépe zjistit již zmíněný skutkový stav. OČTŘ musí postupovat v souladu se svými právy a povinnostmi i za situace, že se obviněný k činu přiznává. Musí tedy prozkoumat všechny podstatné okolnosti případu. V přípravném řízení pečlivě objasňují okolnosti svědčící ve prospěch i neprospěch osoby, proti níž se řízení vede, a to i bez návrhu stran. V řízení před soudem pak mohou státní zástupce a obviněný navrhnout a provádět důkazy. Státní zástupce má za úkol vinu obžalovaného dokazovat a soud má povinnost doplnit dokazování v rozsahu potřebném pro své rozhodnutí.²⁴ Obviněný však nemusí svoji nevinu dokazovat. Nicméně má podstatná práva, především být přítomen při provádění důkazů, vyjádřit se k nim, navrhnout uskutečnění jiných důkazů, vypátrat a podat vlastní důkaz, popřípadě provést důkazy svědčící ve prospěch obhajoby. To, že OČTŘ řeší okolnosti, které jsou ku prospěchu, eventuálně neprospěchu osoby neznamena, že nevyužívají návrhů stran na vyhledání a provedení důkazů. Celý proces musí mít charakter kontradikce (sporu)

²² CHMELÍK, J. *Rukověť trestního práva hmotného a procesního*. 2. vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2009, s. 138.

²³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2007, s. 320.

²⁴ ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961 o trestním řízení soudním (trestní řád). In *Zákony pro lidi.cz*. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>>.

dvou stran, přičemž tyto strany jsou rovnoprávné. Díky tomu je pak možné zcela a všestranně objasnit věc, což následně vede ke spravedlivému rozhodnutí.²⁵

Pojem **zásada oficiality** nám říká, že OČTŘ musí v trestním řízení postupovat z úřední povinnosti a projednávané věci musí řešit rychle a bez nadbytečných průtahů. Je důležité přitom dbát na šetření práv a svobod, které zaručuje Listina základních práv a svobod a také mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, kterými je Česká republika zavázána. Do těchto práv lze případně zasáhnout, a to pouze na základě zákona a s odůvodněním, avšak jen v takové míře, aby byl zajištěn účel trestního řízení.²⁶

Podle **zásady bezprostřednosti** musí soud pozorovat svědka přímo při výpovědi, aby viděl, jak se chová (např. jak gestikuluje, jak se tváří, zda je rozhodný nebo naopak rozpačitý apod.). Je podstatné, aby soud přesně a individuálně vnímal každý důkazní prostředek a následně jej mohl hodnotit. Soud nebere zřetel na to, co nevidí a neslyší. **Zásada ústnosti** znamená, že všechny důkazy musí být provedeny ústně. Z toho vyplývá, že v hlavním líčení musí být všechny listiny a protokoly veřejně přečteny a obvinění, znalci a tlumočníci musí ústně vypovídat. Tyto dvě zásady se váží pouze k řízení před soudem.²⁷

Zásada volného hodnocení důkazů znamená, že OČTŘ hodnotí důkazy v souladu se zákonem a podle svého vnitřního svědomí, samostatně a v souvislostech. Právní předpisy nestanovují, kolik důkazů se musí podat, aby byly prokázány nezbytné skutečnosti. Vnitřní názor, že je nějaká věc dokázána, se smí opírat pouze o provedené důkazy. Hodnocením důkazů se rozumí myšlenková činnost soudu, kterou je jednotlivým předvedeným důkazům přiřazena důležitost, pravdivost a věrohodnost.

Na základě **zásady přiměřenosti** (čili zásady zdrženlivosti) musí OČTŘ dbát na to, aby se šetřila práva, která jsou zaručena Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami. Dokazování se musí tedy co nejméně dotýkat základních práv a svobod občanů.²⁸ Do těchto práv lze zasahovat pouze na základě zákona

²⁵ MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva : Trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 381-382.

²⁶ ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961 o trestním řízení soudním (trestní řád). In *Zákony pro lidi.cz*. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>>.

²⁷ MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva : Trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 384-385.

²⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2007, s. 321.

s odůvodněním a v co nejmenší míře, zejména pokud jde o zajištění osob nebo věcí, které jsou klíčové pro trestní řízení.²⁹

Ze zásady zjištění skutkového stavu, o kterém nejsou důvodné pochybnosti, vyplývá, že OČTŘ postupují v souladu se svými právy a povinnostmi a zjišťují skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti v takové míře, která je potřebná pro jejich rozhodnutí. Ani za situace, že se obviněný přizná, nejsou orgány zbaveny povinnosti přezkoumat všechny důležité okolnosti případu. Objasňují se okolnosti svědčící jak ve prospěch, tak i neprospěch osoby, proti níž se řízení vede.³⁰

Popsané zásady nemohou být v rozporu s ústavními a mezinárodními limity, a to z toho důvodu, že zákon má nižší právní sílu než Ústava a mezinárodní smlouvy. Znamená to tedy, že všechny výše uvedené zásady musí z limitů vycházet, jinak by je musel Ústavní soud zrušit.

²⁹ LUXOVÁ, L. *Hlavní zásady dokazování v trestním řízení* [online]. 2015-02-11 [cit. 2017-01-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/hlavni-zasady-dokazovani-v-trestnim-řízení-95913.html>>.

³⁰ ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961 o trestním řízení soudním (trestní řád). In *Zákony pro lidi.cz*. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>>.

4 PRŮBĚH DOKAZOVÁNÍ

Celý proces dokazování můžeme rozdělit do několika fází. Jsou jimi vyhledávání důkazů, opatření důkazů, provádění a procesní zajištění důkazů, prověrka důkazů a hodnocení důkazů. Tyto fáze od sebe nejsou odděleny, úzce spolu souvisí a navzájem se prolínají, proto se v průběhu trestního řízení formálně nerozlišují.

Vyhledávání důkazů je činnost, která spěje k objevení důkazů o skutečnostech nezbytných pro trestní řízení. Trestní řád stanoví, jak mohou při vyhledávání důkazů státní orgány zasahovat do práv a svobod osob, a to např. při domovní prohlídce, osobní prohlídce či při odnětí věci.³¹ V souladu s vyhledávací zásadou musí OČTŘ vyhledávat důkazy, které svědčí v neprospěch i ve prospěch osoby, o níž se domnívá, že spáchala TČ. Důkazy se vyhledávají především před zahájením trestního stíhání, tedy ve stadiu prověřování.³² Vyhledávání je sice záležitostí především OČTŘ, přesto i strany mají právo navrhopvat, vyhledávat a předkládat důkazy. Pokud tak některá ze stran učinila, není žádný důvod takový důkaz odmítnout. Při celém procesu pátrání je často využíváno operativně pátracích prostředků, jejichž podmínky upravuje trestní řád.³³

Opatřování důkazů znamená, že OČTŘ získá moc disponovat s důkazem.³⁴ Jde tedy o to, nějakým způsobem důkaz zadokumentovat (např. zajištění daktyloskopických stop).

Provádění a procesní zajištění důkazů je fází, kdy OČTŘ čerpají z pramene důkazu určitou informaci, která je významná pro věc. Může se jednat např. o sdělení od svědka či znalce. Každý provedený důkaz se musí procesně zajistit sepsáním protokolu, aby mohl být později použit a nedošlo k jeho ztrátě. Nicméně může být zajištěn i jinak, např. fotodokumentací, zvukovým záznamem, videozáznamem apod. V soudním řízení se provádění a procesní zajišťování důkazů se opírá v první řadě o zásady ústnosti a

³¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2007, s. 340.

³² CHMELÍK, J. *Rukověť trestního práva hmotného a procesního*. 2. vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2009, s. 198.

³³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 5. doplněné a přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 717.

³⁴ VANTUCH, P. *Kdy Může obhajoba důkaz vyhledat, kdy předložit a kdy jen navrhnout jeho provedení?* [online]. 2013-10-02 [cit. 2017-02-20]. Dostupné z WWW: < <http://www.bulletin-advokacie.cz/kdy-muze-obhajoba-dukaz-vyhledat-kdy-predlozit-a-kdy-jen-navrhnout-jeho-provedeni?browser=mobi>>.

bezprostřednosti, tedy všechny důkazy před soudem musí být provedeny ústně a soud je musí přímo pozorovat.³⁵

Prověrka důkazů spočívá v tom, že se prověří kvalita, spolehlivost a bezpečnost pramene důkazu, a to na základě analýzy každého jednotlivého důkazu i všech důkazů v souhrnu. Také se musí porovnat s ostatními provedenými důkazy (např. s výpověďmi jiných svědků, s výsledky ohledání) a stanovit, zda jsou mezi nimi nějaké rozpory, popřípadě zjistit jejich příčinu. V celé této fázi se zkoumá, jestli vyhledané důkazy souvisí s prověřovanou věcí a s již provedenými důkazy. Objasňuje se jejich vzájemná spojitost a vztah k okolnostem případu. Pokud půjde např. o svědeckou výpověď, musí se prověřit způsob jejího podání a její obsah (zda jsou v obsahu výpovědi rozpory a proč) a samozřejmě se také přezkoumat pravdomluvnost svědka (jaký má vztah k předmětu řízení, jeho vztah k obviněnému – příbuzenský, přátelský, nepřátelský apod., zda mohl opravdu vidět zkoumanou skutečnost apod.).

Hodnocení důkazů je nejvýznamnější fází procesu dokazování. Jedná se o určitou myšlenkovou činnost OČTŘ, kdy se na základě zásady volného hodnocení důkazů završuje proces dokazování.³⁶ Výsledkem je stanovení skutkového podkladu pro rozhodnutí. Stejně jako u prověrky se důkazy hodnotí jednotlivě, ale i v souhrnu. Následně se jim přiřazuje hodnota závažnosti, zákonnosti a pravdivosti:

- **závažnost** důkazu znamená, jestli je důkaz upotřebitelný pro zjištění skutkového stavu, tedy zda přináší přímé nebo nepřímé poznatky o předmětu důkazu;
- **zákonost** důkazu vyjadřuje, zda se jedná o důkazní prostředek přípustný zákonem, jenž byl získán postupem, který je v souladu s právními předpisy;
- **pravdivostí** důkazu se rozumí hodnocení, zda je jeho obsah pravdivý či nikoliv a poukazuje na to, které okolnosti se mohou považovat za dokázané v souladu se skutečností. Pravdivostí je současně stanovena

³⁵ MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva : Trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 402.

³⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2007, s. 341-342.

také věrohodnost důkazu a posuzují ji podle svého vnitřního přesvědčení
OČTR.³⁷

Vyhledávání, opatření a provedení důkazů často zasahuje do některých základních práv a svobod, a proto musí být vedeno zákonným způsobem. Vyhledáváním se podrobně zabývá kriminalistika.

³⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 5. doplněné a přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 717-718.

5 DŮKAZNÍ PROSTŘEDKY – procesní úkony

Důkazním prostředkem je zdroj, z něhož OČTŘ čerpají důkazy. Všechny důkazní prostředky jsou obsaženy v § 89 - § 118 TŘ, jedná se tedy o procesní úkony. Jde o výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, ohledání, a také věcné a listinné důkazy. Novelou trestního řádu č. 265/2002 Sb. pak byly začleněny některé zvláštní způsoby dokazování, které jsou obsaženy v § 104a - §104e TŘ.³⁸

Informace o události, která se stala v minulosti, získávají OČTŘ dvěma způsoby:

- **Přímo (bezprostředně)** – změny pozorují vlastními smysly, např. ohledáním;
- **Nepřímo (zprostředkovaně)** – např. výpovědí osob.³⁹

5.1 Výpověď obviněného

Výpověď obviněného je důležitým důkazním prostředkem, protože obviněný může většinou podat nejpřesnější informace o skutku. Zásadní odlišnost je právě mezi výsledkem obviněného a dalšími důkazními prostředky, a to z toho důvodu, že obviněný jakožto strana v procesu má zájem na výsledku řízení. Svědci a znalci naopak zpravidla osobní zájem nemají. V trestním řízení plní výpověď obviněného dvojí funkci. Je totiž důkazním prostředkem a zároveň vlastní obhajobou.⁴⁰

Obviněný má právo vypovídat, ale nikoliv povinnost, dokonce smí při výpovědi lhát nebo se jakkoli bránit tím, že si vymýšlí. Nicméně nesmí nikoho křivě obvinít. Dále se smí jakkoli vyjádřit k důkazům i obvinění nebo nemusí vůbec vypovídat.

Podle zákona musí OČTŘ přezkoumat všechny skutečnosti i v případě, že se obviněný dozná. Je nutno vše hodnotit objektivně a porovnávat s dalšími důkazy. Tím se zjišťuje pravdivost celé výpovědi.⁴¹

V případě, že se po předvolání obviněný nedostaví k výslechu, může být předveden. Tak se může stát jedině za předpokladu, že byl řádně předvolán, přičemž byl i upozorněn na možnost uložení pořádkové pokuty či předvedení a nepodal dostatečnou

³⁸ CÍSAŘOVÁ, D., et al. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2006, s. 326.

³⁹ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. Praha : C. H. Beck, 2001, s. 291.

⁴⁰ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2007, s. 344-345.

⁴¹ KRUPKA, J., CINGR, P. *Trestní právo procesní*. Praha : Armex, 1997, s. 49-50.

omluvu.⁴² Při prvotním výslechu se musí zjistit totožnost vyslychaného, objasnit podstata obvinění a poučit ho o jeho právech a povinnostech. Vše je samozřejmě nutné protokolovat. Při samotném výslechu je pak cílem zjištění co největšího množství informací týkající se dané věci. Nejprve má obviněný možnost se souvisle vyjádřit, následně se mu pokládají doplňující otázky, aby byly odstraněny případné rozpory či nejasnosti. V případě, že je v případě i spoluobviněný, tyto osoby se vždy vyslychají odděleně.⁴³

5.2 Výpověď svědka

Terminologicky lze rozlišit pojmy výpověď svědka, tedy vlastní důkazní prostředek a výslech svědka, tedy procesní postup, díky němuž se opatřuje výpověď svědka. Zákon dokonce ani nijak nedefinuje svědka, pouze vymezuje jeho práva a povinnosti a také postup při provádění důkazu výpovědí svědka.⁴⁴

Svědecká výpověď má jako důkazní prostředek velký význam pro rozhodnutí. Předvolaná osoba vypovídá o skutečnostech, které vnímala svými smysly, tudíž nemůže být zastoupena nikým jiným. Svědek je povinen se dostavit po předvolání a následně vypovídat. Povinnost dostavit se je možné podle trestního řádu vynutit pořádkovou pokutou nebo předvedením.⁴⁵

Vypovídat jako svědek nemusí:

- v případě, že obviněným je příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh;
- pokud by výpovědí sobě nebo těmto osobám mohl způsobit trestní stíhání.

Vypovídat jako svědek nesmí:

- jestliže se jedná o utajované skutečnosti;

⁴² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl. 5.* doplněné a přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 753.

⁴³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl. 5.* doplněné a přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 760-765.

⁴⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl. 5.* doplněné a přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 781-782.

⁴⁵ KRUPKA, J., CINGR, P. *Trestní právo procesní.* Praha : Armex, 1997, s. 50-51.

- pokud by porušil státem uloženou povinnost mlčenlivosti.⁴⁶

Před výslechem je nutné zjistit totožnost svědka a poměr k projednávané věci. Musí být také řádně poučen o svých právech a povinnostech. Nejprve mluví svědek sám o všem, co o věci ví a následně mu jsou kladeny otázky. Nesmí se předstírat klamné skutečnosti (kapirozní otázky), ani klást takové otázky, obsahující skutečnosti, které má svědek teprve sdělit (sugestivní otázky).⁴⁷

Svědeckou výpověď lze považovat za nejčastější a nejdůležitější důkazní prostředek. V trestním řádu nejsou stanoveny podmínky svědecké způsobilosti. To znamená, že svědkem mohou být i osoby trestně neodpovědné, zejména děti, osoby s psychickými vadami apod.⁴⁸

5.3 Znalecký posudek

Znaleckým posudkem si OČTŘ opatřují odborné skutkové poznatky, přičemž takové poznatky pak slouží jako důkazy. Znalec se musí k případu přibrat v případě, že je posuzovaná událost složitá a nepostačuje pouze odborné vyjádření. Přibírá se pouze jeden, nicméně pokud jde o objasnění zvláště důležité skutečnosti, přiberou se znalci dva.⁴⁹ Znalcem se rozumí osoba, která má odborné znalosti v určitém oboru (např. zdravotnictví, psychologie, chemie apod.). I kdyby tuto znalost měl OČTŘ, musí se znalec přibrat, jelikož je třeba, aby šlo o osobu nestrannou, která věc posoudí objektivně.⁵⁰ Znalec může hodnotit jen skutkové otázky, nikoli ty právní (nemůže hodnotit např. nepřičetnost). Dále nesmí hodnotit důkazy, ani se vyjadřovat k vině obviněného. Zpracovává tedy posudek, jenž se skládá z nálezu (shrnutí skutečností, o které se při zpracování opíral), vlastního posudku (zodpovězení otázek) a znalecké doložky. Za posudek je zodpovědný sám znalec, a to i v případě, že otázky, které nespádají do okruhu jeho znalecké činnosti, řešil přibraný konzultant.⁵¹

Znalecká činnost je upravena zákonem č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnících. Ten říká, že znaleckou činnost mohou vykonávat pouze znalci zapsaní do seznamu

⁴⁶ ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961 o trestním řízení soudním (trestní řád). In *Zákony pro lidi.cz*. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>>.

⁴⁷ KRUPKA, J., CINGR, P. *Trestní právo procesní*. Praha : Armex, 1997, s. 52.

⁴⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2007, s. 351.

⁴⁹ CÍSAŘOVÁ, D., et al. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2006, s. 352.

⁵⁰ MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva : Trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 442.

⁵¹ KRUPKA, J., CINGR, P. *Trestní právo procesní*. Praha : Armex, 1997, s. 54-55.

znalců a dále ji mohou vykonávat také ústavy, které jsou zapsány do seznamu znaleckých ústavů. O všech skutečnostech, o kterých se v souvislosti se svou činností znalec dozvěděl, má povinnost zachovat mlčenlivost. To samozřejmě platí i v případě, že k některé části byl přibrán konzultant.⁵²

Znalec může být předvolán, ale musí být v předvolání upozorněn na to, že pokud se nedostaví, může mu být uložena pořádková pokuta. Nikdy nesmí být předveden, na rozdíl od svědka.

5.4 Ohledání osoby a věci

Každá událost probíhá v určitých podmínkách a průběh událostí způsobuje nějaké změny. Takové změny, které jsou na materiálních objektech nebo ve vědomí člověka následně pomáhají objasnit skutek. Metoda ohledání spočívá v přímém pozorování a zkoumání objektů, dále ve vyhledávání již zmíněných změn a hodnocení všech získaných poznatků. Ohledání není možné nahradit jinými úkony a často při něm bývají využity různé prostředky kriminalistické techniky.

Ohledání může být provedeno před zahájením trestního stíhání, tedy jako neodkladný úkon, a to z toho důvodu, že některé stopy velmi rychle podléhají změnám, tudíž se snižuje důkazní hodnota obsahovaných informací. Stopa ztrácí informační hodnotu i v případě opakovaného ohledání, protože objekt již nemá tu samou strukturu.

Nejdůležitějším a nejefektivnějším ohledáním je **ohledání prvotní**, kdy jsou při vyšetřování objekty pozorovány poprvé. Nedošlo na nich tedy zatím k podstatným změnám stop a jiných důkazů. Pokud se zjistí, že prvotní ohledání nebylo provedeno kvalitně, přistoupí se k **opakovanému ohledání**. To se realizuje z toho důvodu, že na vyšetřovaném objektu mohou být důležité, ale zatím nezískané stopy či důkazy. Opakování však může svědčit o nedůslednosti při prvním zkoumání. Za předpokladu, že při prvotním ohledání nebyla známa existence nějaké skutečnosti, je možné provést **doplňující ohledání**, které je svým způsobem považováno za prvotní.⁵³

Ohledání mrtvoly a místa jejího nálezu je velmi důležitým úkonem, jelikož na základě tohoto zkoumání je možné zjistit, zda se násilný čin odehrál na tomtéž místě,

⁵² ČESKO. Zákon č. 36 ze dne 6. dubna 1967 o znalcích a tlumočnících. In *Zákony pro lidi.cz*. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1967-36>>.

⁵³ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. Praha : C. H. Beck, 2001, s. 291-297.

kde byla mrtvola nalezena, popřípadě se zjišťuje způsob dopravení mrtvoly na místo nalezení. Orgány činné v trestním řízení si však počínají, jako kdyby šlo o ohledání místa činu. Cílem je vypátrání okolností o příčině smrti, způsobu usmrcení, informací o oběti, o době a možném motivu usmrcení. Dále je nezbytné věnovat pozornost předmětům, které se nacházejí poblíž a které má mrtvola u sebe. V neposlední řadě je důležité všimnout si druhu zranění, nástrojům, které mohly být použity, stopám po zápasu a stopám přítomnosti další osoby.

Ohledání předmětů je zkoumání různých věcí nalezených např. na místě činu, věcí odebraných při prohlídce nebo věcí, které byly získány od poškozeného, svědka či obviněného. Pokud je toto ohledání hodně náročné, nemusí být provedeno přímo na místě nálezů, nýbrž jako samostatný úkon v úřední místnosti. Hledají se samozřejmě stopy, díky kterým může následně dojít k objasnění činu, např. zvláštnosti a markanty, znaky a intenzita poškození, stopy po styku s jinými předměty apod.⁵⁴ Cílem ohledání je určit, zda mají vztah k šetřené události, popřípadě jejich funkci či účel.

Ohledání výpočetní techniky provádí znalec z oboru, přičemž se nezkoumá jen samotný počítač, ale i jeho softwarové vybavení, konkrétně třeba, jestli je získané legálním způsobem apod.⁵⁵

Ohledání stop se realizuje na místě výskytu stop, ale i v různých laboratořích. Zkoumají se stopy nástrojů a jiných předmětů (např. mechanoskopické, balistické), ale také stopy člověka (např. daktyloskopické, trasologické, biologické).

Ohledání dokumentů se provádí, jelikož je třeba zjistit, zda mají vztah k objasňovanému činu, popřípadě se stanoví, jestli budou sloužit jako věcný nebo listinný důkaz. Hledají se znaky, podle kterých je patrné, že mohl být dokument pozměněn nebo padělán, ale také stopy vyskytující se přímo na dokumentu (např. daktyloskopické).⁵⁶ Nejdříve se zkoumá dokument jako celek, poté jeho jednotlivé části, obsah, forma, náležitosti, materiál, ze kterého byl zhotoven apod. Je nutné objasnit, kdo je vlastníkem, co dokument představuje, kdo s dokumentem mohl nějak manipulovat nebo třeba kdy celý dokument vznikl.

⁵⁴ STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická taktika*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2005, s. 70-72.

⁵⁵ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. Praha : C. H. Beck, 2001, s. 295.

⁵⁶ MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva : Trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 457.

Ohledání těla živé osoby se provádí, pokud je důležité zajistit stopy na těle osoby, které mohou pomoci k objasnění věci. Mohou dopomoci třeba k identifikaci. Většinou začíná ohledáním oděvu, dále částí těla, která nejsou zakryta oděvem a pak následují ostatní části těla ohledávané osoby. Přísně zde platí zásada, že ohledávající musí být stejného pohlaví jako ohledávaná osoba. Výjimku tvoří případ, kdy je ohledávajícím lékař. Důležité je, aby ohledání těla živé osoby nebylo zaměněno s osobní prohlídkou.⁵⁷

5.5 Důkaz věcný a listinný

Věcný důkaz je předmět, díky kterému je možné dokázat nebo vyvrátit dokazovanou skutečnost. Zároveň může pomoci ke zjištění TČ a jeho pachatele. Jedná se o předměty, kterými byl TČ spáchán nebo na kterých byl TČ spáchán. Dále může jít o věci pocházející ze zločinu nebo listiny, u kterých však nejde o jejich obsah, avšak mají význam pro trestní řízení (např. padělaná bankovka). Věcné důkazy jsou buď nepřímé (např. zbraň nalezená u obviněného z vraždy), ale mohou být i přímé (např. zbraň nalezená u obviněného z nedovoleného ozbrojení). Samozřejmě mohou být i usvědčující či ospravedlňující (otisky prstů), a také o původní nebo odvozené.

Kvůli prověrce a hodnocení důkazů je velmi důležité zkoumat, zda je věcný důkaz pravý (často se stává, že jsou důkazy padělané) a neporušený (aby byl ve stavu, v jakém byl nalezen). K jejich opatření slouží různá ustanovení trestního řádu, především vydání a odnětí věci, osobní a domovní prohlídka, prohlídka jiných prostor a pozemků, zadržení a otevření zásilek, jejich záměna a sledování. V případě, že se jedná o důkazy, které podléhají zkáze, je nutné je ihned zadokumentovat, a to např. fotografií či popisem v protokolu.⁵⁸

Listiny, které prokazují nebo vyvracejí skutečnost, se nazývají listinné důkazy. Může se jednat jednak o listiny soukromé (dopis), ale také veřejné (občanský průkaz). Stejně jako u věcného důkazu je důležité ověřovat pravost listiny, tedy zda byla sepsána tím, kdo je uveden jako autor. Dále se musí zkoumat neporušenost, tj. jestli je v původním stavu či podobě. Pokud by se objevily pochybnosti, předloží se listina znalci. Pokud je třeba zjistit pravost rukopisu, musí se napsat potřebný počet slov a

⁵⁷ STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická taktika*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2005, s. 72-73.

⁵⁸ MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva : Trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 457-458.

porovnat. Nicméně pokud jde o obviněného, není možné ho k tomu nijak nutit, oproti tomu svědkovi je to možné přikázat.

Věcné i listinné důkazy mohou používat všechny OČTŘ k objasnění věci.⁵⁹

5.6 Některé zvláštní způsoby dokazování

Zvláštní důkazní prostředky jsou úkony, které souvisí s vyšetřováním TČ. Mezi zvláštní způsoby dokazování patří konfrontace, rekognice, vyšetřovací pokus, rekonstrukce a prověrka na místě. Nicméně je sporné, zda se dají za důkazní prostředek považovat i pachové stopy, přesněji jejich odběr a porovnání.⁶⁰ Dá se říci, že povahou se jedná spíše o kriminalistické metody, než o důkazní prostředky.⁶¹

5.6.1 Konfrontace

V případě, že byly vyslechnuty osoby a jejich výpovědi si svým obsahem vzájemně odporují, může být následně provedena konfrontace. Ta se může realizovat jen v případě, že byl o uskutečněné výpovědi každé vyslýchané osoby sepsán protokol. Cílem konfrontace je tedy odstranit rozpory, které se zde vyskytly. Osoby (obviněný na jedné straně a svědek nebo spoluobviněný na straně druhé) se postaví tváří v tvář a jeden druhému vypoví svůj výrok, který ve výpovědi neseděl s výrokem toho druhého. Se souhlasem vyslychajícího si tyto osoby mohou navzájem pokládat otázky. Po konfrontaci je možné znovu vyslechnout osoby, avšak takový výsledek musí být proveden odděleně. Tento zvláštní způsob dokazování by se měl provádět jen v řízení před soudem, jelikož právě zde je těžiště celého dokazování. Nicméně výjimečně lze konfrontaci provést dříve, než se podá obžaloba, a to pouze pokud by to zřetelně pomohlo k vysvětlení věci a nešlo by tohoto cíle dosáhnout jinak.⁶²

Konfrontace je formou výslechu osob a psychologicky působí na člověka, přičemž dochází k určité konfliktní situaci. Jak už bylo výše uvedeno, snaží se odstranit rozpory, avšak působením těchto vlivů je možné získat i zcela nové informace a důkazy. Velice důležité je předem pečlivě uvážit, zda bude vhodné tento zvláštní způsob dokazování použít. Svědek může totiž tváří v tvář obviněnému nějakým způsobem svou

⁵⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl. 5.* doplněné a přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 921-922.

⁶⁰ MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva : Trestní právo procesní. 2.* přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 461.

⁶¹ CÍSAŘOVÁ, D., et al. *Trestní právo procesní. 4.* aktualizované a přepracované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2006, s. 326.

⁶² FRYŠRÁK, M. a kol. *Trestní právo hmotné a procesní.* České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007, s. 273-274.

výpověď zkreslit nebo nemusí být vůbec schopen vypovídat. V jiných případech se může stát, že svědek pocítí lítost či nenávisť vůči obviněnému nebo dokonce může být tato situace pro svědka velmi traumatizující (např. pokud jde o oběť brutálního činu či sexuálního zneužití).

V případě, že je osoba svědka mladší patnácti let, lze konfrontaci provést pouze ve výjimečných případech, a to pouze, pokud je to pro objasnění věci nevyhnutelně nutné. Je důležité dbát na to, aby nebyl narušen duševní a mravní vývoj takové osoby, proto se výslech provádí obzvláště šetrně. Při takové konfrontaci musí být přítomen pedagog nebo jiná osoba, která má zkušenosti s výchovou mládeže, aby byl dohled nad správným vedením výslechu. Dále mohou být přítomni i rodiče. Tyto osoby mají právo navrhnout odložení, přerušeni či ukončení konfrontace, pokud by její pokračování mělo na osobu mladší patnácti let nepříznivý vliv.⁶³

5.6.2 Rekognice

Při provádění rekognice podezřelý, obviněný nebo svědek znovu poznává osobu nebo věc a následně určuje její totožnost. Jde o neopakovatelný úkon, protože jinak by osoba, která poznává, byla již nějakým způsobem ovlivněna. Jako příklad lze uvést případ, kdy je předveden podezřelý před ztotožňující osobu a až poté je provedena rekognice. V této situaci nebude důkaz věrohodný právě z důvodu ovlivnění ztotožňující osoby. K provedení tohoto zvláštního způsobu dokazování se zve alespoň jedna nezúčastněná osoba. Ten, kdo má při rekognici poznávat musí být ještě před samotným úkonem vyslechnut. Zjišťují se od něj zvláštnosti, podle kterých je možné osobu nebo věc poznat.⁶⁴

Zajistit přítomnost znovupoznávané osoby, kterou může být zejména podezřelý, obviněný a poškozený, je možné pomocí prostředků stanovených v trestním řádu (např. předvoláním, předvedením, uložením pořádkové pokuty). Tato osoba může být poznávána in natura, a to jednak podle svého vzhledu, ale také podle hlasu. Postaví se na libovolné do řady dalších minimálně tří osob, které se od sebe výrazně neodlišují. To proto, aby poznávání neprobíhalo podle předem známých vlastností, ale aby se hledala odlišnost mezi podobnými osobami. Zmíněná podobnost spočívá zejména v barvě a délce vlasů, vousů, ve vzrůstu, oblečení apod. V případě, že se jedná o poznávání na

⁶³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl. 5.* doplněné a přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 849-850.

⁶⁴ ČÍSAŘOVÁ, D., et al. *Trestní právo procesní. 4.* aktualizované a přepracované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2006, s. 369-370.

základě hlasu, také platí, že si osoba vybere libovolně pořadí, ve kterém bude mluvit, a to opět mezi nejméně třemi dalšími osobami s podobnými hlasovými vlastnostmi.

Pokud nastane situace, že ztotožňovaná osoba nemůže být při rekognici přítomna (např. jde-li o mrtvolu nebo o nezvěstného), probíhá pak celé toto dokazování pomocí fotografií. Podle fotografie může být poznávána pouze osoba, nikoli věc. Podobně jako u rekognice in natura musí být vedle poznávaného ukázány další minimálně 3 fotografie vzhledově si podobných osob.⁶⁵

5.6.3 Vyšetřovací pokus

Procesním úkonem nazvaným vyšetřovací pokus (nebo také experiment) se prošetřuje nebo upřesňuje, zda se zkoumaná skutečnost stala, jestli se mohla stát takový způsobem a za jakých podmínek proběhla. Cílem je v první řadě prověřit tyto skutečnosti, ale také, pokud to bude možné, tímto pokusem získat zcela nové důkazy. Pokus se koná v uměle vytvořených nebo obměňovaných podmínkách a může se jím šetřit třeba, zda osoba mohla nějakou událost vidět nebo slyšet. Podezřelý, obviněný, poškozený nebo svědek, který má právo odeprít výpověď, nesmí být žádným způsobem donucován k úkonům, které souvisí s tímto pokusem. Jejich účast je dobrovolná, neboť při vyšetřovacím pokusu je v konečném důsledku většinou možné tyto osoby nahradit jinými osobami.⁶⁶

Vyšetřovací pokus je možné rozdělit do určitých kategorií, a to podle právního významu vyvozených závěrů:

- **prověřovací experiment** se provádí před zahájením trestního stíhání a závěry z něj nemohou být považovány za důkazy, přesto mohou být důležité pro další právní postup (může jít např. o podklad pro sdělení obvinění apod.);
- **vyšetřovací experiment** se provádí v rámci přípravného řízení a vykonané úkony už mají povahu důkazního prostředku;

⁶⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl. 5.* doplněné a přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 859-862.

⁶⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní. 5.* aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2007, s. 371-372.

- **soudní experiment** se provádí v řízení před soudem a jedná se o důkazní prostředek (v ČR je neobvyklé).⁶⁷

5.6.4 Rekonstrukce

Rekonstrukce znamená obnovení nějaké situace, která nastala v minulosti a byl v ní spáchán TČ. Daný případ se obnovuje nejvhodněji na místě činu a porovnává se s tím, co bylo zjištěno na základě předchozího vyšetřování. Při rekonstrukci je tedy snaha obnovit původní podmínky a celkovou situaci, avšak i skutkové okolnosti případu, kterými jsou např. zjištění, že se TČ stal určitým stylem, určitým nástrojem, na určitém místě, při určité poloze poškozeného apod. Tímto zvláštním důkazním prostředkem se vlastně prověřuje výpověď podezřelého, obviněného, spoluobviněného, poškozeného nebo svědka. Použije se, pokud nepostačují jiné provedené důkazy k objasnění vyšetřované věci. Jestliže se rekonstrukce dobrovolně zúčastní podezřelý, obviněný nebo svědek, nesmí být nikdo z nich žádným způsobem ovlivňován, aby nedošlo ke znehodnocení tohoto důkazního prostředku. V praxi bývá rekonstrukce využívána především u obecné a násilné kriminality (např. vražda, loupež, úmyslné ublížení na zdraví apod.), a také u trestné činnosti v dopravě (např. nedbalostní ublížení na zdraví). Jak už bylo uvedeno výše, porovnávají se již provedené důkazy s obnovenou situací, a to např. opakování způsobu útoku apod.⁶⁸

5.6.5 Prověrka na místě

Prověrka na místě se provede, pokud je třeba nějak doplnit či upřesnit informace vztahující se ke specifickému místu. Cílem je v první řadě porovnání skutečnosti uvedené ve výpovědi osoby se situací na konkrétním místě, dále také získání nových pramenů důkazů a případně jejich následné zajištění. Aby mohla být prověrka na místě vykonána, musí se jí dobrovolně zúčastnit osoba, jejíž výpověď se prověřuje.⁶⁹ Vyslechnutá osoba pak ukazuje místa a objekty, které mají spojitost s vyšetřovanou věcí. Může také např. předvést činnost, kterou vylíčila ve své výpovědi. Na základě pozorování pak OČTŘ vše zaznamenávají a srovnávají prověrku se skutečnostmi ve výpovědi.

⁶⁷ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. Praha : C. H. Beck, 2001, s. 330-331.

⁶⁸ MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva : Trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 467-468.

⁶⁹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2007, s. 373.

Místo, na němž se prověrka koná, je nějaký prostor, kde mělo dojít ke zjišťované skutečnosti. Jako příklad lze uvést místo, kam byla odvečena oběť vraždy, kde došlo k uschování věcí pocházejících z krádeže, kde byla podniknuta příprava k činu nebo jednoduše přímo místo trestného činu.⁷⁰

5.6.6 Porovnání zvláštních způsobů dokazování

Rekonstrukce, vyšetřovací pokus a prověrka výpovědi na místě jsou si hodně podobné. Rekonstrukce s vyšetřovacím pokusem jsou náročné na organizaci a prověrka výpovědi na místě je svým způsobem nejjednodušší, co se přípravy týče.

U prověrky se přijde na místo a dotyčný ukáže přesně průběh celé události. Vyšetřovací pokus je podobný, ale už by u něj měly být naprosto totožné podmínky a stejné předměty, jaké zde byly, když se skutek odehrál. Tudíž u vyšetřovacího pokusu musí být např. stejné světlo, jaké bylo v době spáchání skutku.

Dá se říci, že rekonstrukce s vyšetřovacím pokusem splývají. V průběhu rekonstrukce, která musí co nejvíce odpovídat realitě, by měly vyvstat věci, které nebyly při vyšetřování zjištěny. Tudíž se od rekonstrukce očekává, že se vše spojí dohromady. Avšak na rozdíl od vyšetřovacího pokusu není cílem rekonstrukce získání nových důkazů. Zjišťuje se, zda výpovědi, které již jsou k dispozici, mohou být vůbec pravdivé. Další odlišnost mezi těmito metodami je ta, že při pokusu se musí provádět opakování experimentu v různých podmínkách, naopak rekonstrukce obměnu podmínek ani několikanásobné opakování nevyžaduje. V praxi se realizuje jeden nebo více vyšetřovacích pokusů v průběhu rekonstrukce.

Co se týče porovnání rekonstrukce a prověrky na místě, v případě rekonstrukce se jedná o širší pojem. Oba způsoby dokazování se provádějí přímo na zkoumaném prostoru, avšak při rekonstrukci se obnovuje určitá situace a oproti tomu při prověrce na místě se pouze upřesňuje výpověď.

V § 104d odst. 2 TŘ se píše, že na postup při rekonstrukci se přiměřeně užití ustanovení o vyšetřovacím pokusu. Totéž je stanoveno u prověrky na místě, konkrétně pak v § 104e odst. 2 TŘ. Jinými slovy to znamená, že průběh rekonstrukce či prověrky na místě se téměř neodlišuje od průběhu vyšetřovacího pokusu.

⁷⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl. 5.* doplněné a přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 879.

Poslední dva zvláštní důkazní prostředky, kterými jsou rekognice a konfrontace, jsou specifické. Rekognice je nejvíce používanou metodou, u které je důležité dbát na její průběh, jelikož se jedná o neopakovatelný úkon. Jakákoliv drobnost, která by mohla narušit průběh, může být následně zpochybněna státním zástupcem nebo soudcem, a tím rekognice ztrácí důkazní sílu. Oproti tomu konfrontace je naopak nejméně využívanou metodou, jelikož nemusí být věrohodná, a to z toho důvodu, že každý člověk má jinou povahu a při konfrontaci tváří v tvář nemusí říct úplně vše. Celkově se dá říci, že rekognice je nejvíce využívanou metodou a oproti tomu konfrontace nejméně využívanou.

6 DŮKAZNÍ PROSTŘEDKY – kriminalistické metody

Za další důkazní prostředky lze považovat pachové stopy a polygraf. Nicméně je nenajdeme v trestním řádu, a tak jsou pouze kriminalistickými metodami. Považují se za nepřímé důkazy, na jejichž základě není možné rozhodovat, jinými slovy slouží jako podpůrný prostředek k objasnění věci.

Využití pachových stop i polygrafu je podrobněji rozebráno pomocí rozhovorů v sedmé kapitole. Výzkum se zaměřuje také na to, ve kterých případech jsou tyto metody považovány za důkazní prostředky.

6.1 Pachové stopy

Pachovými stopami se zabývá věda, která se nazývá odorologie. Předmětem jejího zkoumání je vznik, vlastnosti a složení pachu.

Pach lze definovat jako plynnou látku, která je schopna působit na čichový vjem člověka nebo zvířete. Z kriminalisticko-technického hlediska jde o podíl odpařených molekul nebo atomů, které se vyskytují ve vzduchu a díky svému složení charakterizují objekt, ze kterého pocházejí. Pach může být kriminalistickou stopou, kterou je možné využít k identifikaci původce pachu, tedy k identifikaci osob či věcí.⁷¹

Odorologické stopy mohou existovat ve dvou formách:

- stopy na předmětech, které vznikají při kontaktu s původcem pachu, přičemž množství přeneseného pachu závisí na intenzitě a době kontaktu;
- pachy, které vznikají vylučováním pachových látek do okolí, přičemž tyto pachy jsou nestálé a v praxi je možné je využít pouze v uzavřených prostorech.

Odorologické stopy jsou nestálé, tudíž je časově omezena jejich trvanlivost. Stopa přestává být využitelná v případě, že je zde velká těkavost látek, které se ze stopy postupně vytrácí nebo pokud pach začne podléhat nějakým chemickým změnám. Vše je závislé na vnějších podmínkách (např. teplotě, vlhkosti vzduchu apod.). Typické je, že pachové stopy existují zpravidla v kontaktu s jinou stopou. Vždy se však zajišťuje

⁷¹ KONRÁD, Z., et al. *Kriminalistika. Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2014, s. 170-171.

nejprve stopa pachová a následně stopy další (daktyloskopické, trasologické aj.), přičemž se musí dávat velký pozor na to, aby se další stopa neponičila.

Při vyhledávání pachových stop se nejdříve musí vytipovat místa, kterých se osoba mohla dotknout, popřípadě hledat předměty, které na místě osoba zanechala. Je velmi nezbytné stále myslet na to, že pachová stopa je velice citlivá vůči jiným vlivům a je snadné takovou stopu zničit. Po jejich vyhledání se musí urychleně zajistit kriminalistickým technikem, a to tak, že se pomocí dokonale čistých nástrojů (např. sterilní pinzety) uloží do tzv. pachových konzerv. Vzorek k identifikaci je pak odebírán proškoleným policistou, který je téhož pohlaví jako porovnávaná osoba. Pachový snímač se přiloží osobě na holé tělo z boku v oblasti pasu a nechá se působit alespoň dvacet minut. Zpravidla se zajišťují dva pachové vzorky, a to z levého a pravého boku.⁷²

6.2 Polygraf

Fyziodetekční vyšetření, neboli polygraf či detektor lži je kriminalistickou metodou, při které se pokládají vyslychanému různé otázky, na jejichž základě osoby různě reagují. Tyto otázky jsou pokládány tak, aby se dalo odpovědět „ano“ nebo „ne“. Polygraf snímá a zaznamenává změny fyziologických hodnot osoby, které jsou těmito otázkami vyvolány. Díky těmto znakům je pak možné nalézt lživou odpověď. Použití polygrafu je možné pouze se souhlasem dané osoby, přičemž se používají dva přístroje. Jeden snímá a zaznamenává dech, tep, tlak a kožní odpor a druhý snímá a zaznamenává znaky stresu v hlasu vyslychané osoby. V případě nepravdivé odpovědi se ve výsledcích objevují tzv. symptomy lži, a ty se následně přiřazují k jednotlivým otázkám. Na základě zjištěných hodnot se nedojde k výsledku, že osoba lže, ale je možné říci, jestli něco tajila nebo odpovídala neupřímně. V místnosti, kde se vede výslech, je přítomen pouze specialista a vyslychaná osoba.⁷³

⁷² KONRÁD, Z., et al. *Kriminalistika. Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2014, s. 174-177.

⁷³ SRNKOVÁ, J. *Detektor lži – 30 let slouží české policii*. [online]. 2011-02-07 [cit. 2017-03-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/detektor-lzi-30-let-slouzi-ceske-policii.aspx>>.

7 VÝZKUM

V praktické části bakalářské práce bylo uskutečněno sedm rozhovorů s příslušníky Policie České republiky, konkrétně šlo o příslušníky kriminální policie a vyšetřování (dále jen „SKPV“). Cílem těchto řízených rozhovorů skládajících ze z patnácti otázek (viz Příloha I.) bylo podrobně rozebrat vybrané důkazní prostředky a zvláštní způsoby dokazování. Dále rozhovor zjišťoval, které důkazní prostředky se v praxi využívají a v jaké míře. Nakonec se otázky zabývaly pachovými stopami a polygrafem, zejména tím, zda jsou považovány za důkazní prostředek a jak často se provádějí. Poslední otázka se ještě týkala toho, co by bylo potřeba změnit pro efektivnější dokazování.

Z celkem sedmi řízených rozhovorů si tři příslušníci přáli zůstat v anonymitě. Kromě nich se uskutečnily rozhovory s příslušníky SKPV Krajského ředitelství policie Jihočeského kraje, a to s vrchním komisařem Jiřím Růžičkou, dále s kpt. Mgr. Danielem Hejdou, s Mgr. Romanem Hospodářským a nakonec s Mgr. Renátou Mikovou.

7.1 Rozhovor č. 1

První rozhovor byl uskutečněn s příslušníkem kriminální policie 1. oddělení obecné kriminality, který si nepřál uvádět v bakalářské práci své jméno. U Policie ČR pracuje již 22 let a konkrétně u kriminální policie 15 let. Tento úsek se zabývá např. krádežemi, loupežemi, znásilněními, vraždami apod.

Na základě rozhovoru vyšlo najevo, že nejvíce využívaným důkazním prostředkem je jednoznačně ohledání, čímž se zajistí stopy (např. daktyloskopické, mechanoskopické, pachové, DNA). V případě důkazní nouze, tedy pokud nejsou k dispozici stopy, se pátrá v okolí po kriminálně závadových osobách. Dále se hojně využívají operativně pátrací prostředky. Důležitou roli hrají také různé informace z kriminálně závadového prostředí. Které z důkazních prostředků se využívají k jednotlivým TČ nelze přesně určit. Vychází to právě z ohledání místa činu. Na základě zjištěných stop se pak využívají důkazní prostředky vhodné ke konkrétnímu případu.

Co se týče svědecké výpovědi tak bylo uvedeno, že výhodou je zjištění, zda se svědek opravdu nacházel na místě činu nebo zda má určitou informaci pouze z doslechu. Ze svědka se také někdy může stát obviněný, protože se při svědecké výpovědi dozná k činu. Nevýhodou naopak může být, že pokud má člověk informaci zprostředkovanou, tak může být nějakým způsobem zkreslená. Před výslechem jsou

všichni poučeni a v případě domněnky, že by osoba mohla být z něčeho podezřelá, snaží se policejní orgán odhalit co možná nejvíce informací, a to ještě před samotným uskutečněním výslechu. Osoba nebývá vyslýchána, aniž by o ní policejní orgán neměl zjištěné žádné informace. Ty je možné zkusit sehnat ve škole, v rodině apod.

Zvláštní způsoby dokazování se používají všechny, ale nenasazují u každého případu. Jsou používány převážně jen u nejzávažnějších TČ. Ze zkušenosti dotazovaného vyplývá, že nejčastěji se využívá rekognice, nicméně mohou přijít na řadu všechny zvláštní důkazní prostředky. Např. u TČ vraždy se provádí právě rekognice, ale také často vyšetřovací pokus na místě činu. Pokud by šlo třeba o krádež, tak se výše uvedené většinou nevyužívá. Naopak pokud jde o loupež, tam se rekognice nabízí velmi často. Základní otázkou však je, zda bude vůbec podezřelý ochoten se rekognice zúčastnit. Často se totiž stává, že s ní nesouhlasí, protože pokud se opravdu dopustil nějakého TČ, tak se obává, že bude poznán. Jestliže nechce, není možné ho nutit. V tomto případě je možné udělat rekognici podle fotografií. Nejméně využívanou metodou je podle názoru dotazovaného konfrontace, protože je nejsložitější ze zvláštních způsobů dokazování a opět s ní musí dotyčný souhlasit. Pokud na ní však přijde řada, bývají proti sobě většinou dva pachatelé a její pomocí se zjišťuje podíl viny každého z nich. Konfrontace je určitě náročnější na přípravu než rekognice. Vyslýchající musí být perfektně seznámen se spisem, musí mít připravené otázky a musí si dle dané situace stanovit, zda bude přítomen ještě někdo jiný kromě jeho samotného a vyslýchanych. Většinou tam bývají např. jejich obhájci.

Pokud jde o pachové stopy, jedná se o perfektní metodu, poněvadž psi jsou podle názoru dotazovaného opravdu spolehliví. Mohou pomáhat k typování pachatele (např. vykradení několika bytů a ve všech je stejná pachová stopa). Avšak jelikož jde o zvíře, je to bráno tak, že se může splést. Pachová stopa samotná není stoprocentním důkazem, nicméně v případě, že je součástí důkazního řetězce, tak se považuje za důkaz podpůrný. Důvodem je fakt, že pravdivost pachových stop není žádným způsobem měřitelná (přístrojem, člověkem apod.). Tyto stopy jsou stále hodně využívány, ale rozhodně méně, než dříve. Moderní věda jde dopředu, a tak se dnes pachové stopy dost nahrazují DNA.

Vedle pachových stop je další kriminalistickou metodou polygraf. Člověk s tím samozřejmě musí souhlasit a musí spolupracovat. Jelikož se jedná o dost drahou záležitost, využívá se až v závažných případech (např. vražda, znásilnění, pohlavní

zneužívání dětí apod.). Tuto metodu provádí odborník v Kriminologickém ústavu v Praze, který pozná, pokud toho člověk zneužívá, jelikož jsou tam nějaké kontrolní otázky a mechanismy. Příslušníci Policie ČR jsou na místě jen jako dozor a zůstávají i v jiné místnosti. Nedělá se u méně závažných TČ, ani v případech, kde jsou jasné další důkazy. Stejně jako u pachových stop se polygraf samotný nepovažuje za důkazní prostředek, pokud je ale důkazů víc, může se tam brát. V případě, že osoba spolupracuje, je velkou výhodou možnost zjištění další trestné činnosti. Další výhodou spatřuje dotazovaný v možnosti pozorování člověka (na místě totiž může být např. psycholog, který hodnotí, zda se mu dá věřit apod.). Naopak nevýhodou je nezměřitelný výsledek a finanční náročnost této metody.

V poslední době se všechny metody víceméně vyvíjí. Jako příklad lze uvést mechanoskopii, kde jsou čím dál dokonalejší přístroje, rentgeny apod. Velmi se vyvíjí také jeden z nejmladších kriminalistických oborů, konkrétně identifikace podle DNA. Dá se třeba zjistit, jestli se činu dopustil muž či žena.

7.2 Rozhovor č. 2

Druhý rozhovor byl realizován taktéž s příslušníkem 1. oddělení obecné kriminality, územní odbor České Budějovice, který tuto činnost vykonává 14 let. I v tomto případě si dotyčný přál zůstat v anonymitě.

V dnešní době se nejvíce využívají stopy, konkrétně DNA a daktyloskopické. Právě u daktyloskopických stop je obrovskou výhodou, že jsou individuální, tudíž pokud je k dispozici tato stopa, zjistí se přesně, komu patří. Naopak třeba u trasologické stopy je možné určit např. druh obuvi, avšak není možné s jistotou říct, kdo ji měl na sobě. Mechanoskopické a trasologické stopy se využívají již méně než dříve. Velice hojně se provádí výslech a svědecké výpovědi. Dotazovaný uvedl, že u obecné kriminality, kterou se on sám zabývá, jsou nejdůležitější daktyloskopické stopy, DNA a výpovědi. U hospodářských TČ se na prvním místě využívají svědecké výpovědi a listinné materiály.

Problémem u svědeckých výpovědí je to, že není jasné, zda se zakládá na pravdě nebo ne. A to přesto, že svědek má povinnost při výpovědi pravdu mluvit. Pokud má policejní orgán k dispozici pouze jednu svědeckou výpověď, tak se dá říct, že se jedná pouze o tvrzení proti tvrzení. Nevýhodou je také to, že výpověď je ovlivněna subjektivním pocitem svědka, jelikož každý člověk může danou situaci vnímat jinak.

Dotazovaný uvedl, že se ještě nesetkal s tím, že by byl někdo obviněn na základě jedné svědecké výpovědi. Měly by být alespoň dvě výpovědi, aby se obvinění sdělilo. A také by měla být doložena dalšími důkazy.

Co se týče taktiky výslechu, tak je jasné, že na každého bude fungovat něco jiného. Někdy je lepší dominantní postup, jindy zase mírnější. V každém případě by se osoba nejdříve měla sama vyjádřit k celé věci, následně se jí pokládají doplňující otázky.

Ze zvláštních způsobů dokazování se nejvíce využívá rekognice, a to zvláště u násilné trestné činnosti. Pachatel na ní může odmítnout aktivní účast, nicméně tím sám na sebe vytváří jakýsi důkaz. Dále se často provádí prověrka na místě, a to hlavně pokud se jedná o majetkovou trestnou činnost.

Pachová stopa jako taková je nepřímým důkazem. Uvažovalo se, že se od pachových stop upustí, nicméně se tak nestalo a pro praxi jsou pachové stopy minimálně dobrým vodítkem. Jinými slovy pro policejní orgán jsou pachové stopy velmi dobré a dost se využívají, ale u soudu by rozhodně nestačily. Nikdy se nedělají náhodně, musí tedy už být podezření na konkrétního člověka. Nesrovnává se např. jedna pachová stopa s větším počtem osob. Opravdu hodně se pachové stopy používají u násilné trestné činnosti.

Na základě rozhovoru bylo zjištěno, že dotazovaný se nikdy nesetkal s konfrontací, vyšetřovacím pokusem, ani s polygrafem.

Pokud se jedná o to, co by se mohlo změnit v rámci trestního řádu, tak dotazovaného napadla otázka výslechu jednotlivých osob. Jsou vyslýchány většinou několikrát, protože jsou třeba pokaždé v jiném postavení. Osoba tedy musí opakovat jednu a tu samou výpověď několikrát (např. na obvodním oddělení, na kriminálním oddělení, před soudem).

7.3 Rozhovor č. 3

Třetí rozhovor proběhl s vrchním komisařem SKPV Jiřím Růžičkou, který je zařazen na úseku vyšetřování a specializuje se na násilnou trestnou činnost. U Policie České republiky působí 43 let a přímo na úseku vyšetřování 38 let.

Důkazními prostředky, které se nejvíce využívají, jsou podle dotazovaného ohledání (po příjezdu na místo činu), v současné době DNA, dále expertizy a odborná vyjádření znalců a samozřejmě i výslechy svědků. Je vždy snaha zajistit co nejvíce svědků. Může být zajištěn např. mobilní telefon nebo výpisy z telekomunikačního provozu. Nevýhodou svědecké výpovědi může být strach člověka vystupovat před soudem vůči pachateli nebo křivé vypovídání. Za výhodu lze pak považovat možnost přímého pozorování svědka.

Velice důležitým faktorem je taktika výslechu. Důležité je navázat s osobou psychologický kontakt a získat jakousi nadvládu a psychologickou převahu nad dotyčnou osobou a postupně ho „dotlačit“ k vypovězení jednotlivých detailů páchané trestné činnosti. Pokud nechce vypovídat, je třeba mu klást takové otázky, aby nějak odpověděl. Na každý výslech je třeba si pečlivě připravit různé varianty otázek. V případě, že se vyslýchá obviněný, je třeba dát mu najevo, že jsou důkazy o spáchané trestné činnosti.

U násilné trestné činnosti se využívá rekognice osob in natura, popřípadě podle fotografií. Pokud jsou nějaké pochybnosti, provede se rekonstrukce celého případu nebo vyšetřovací pokus části. Měly by být nejlépe stejné podmínky, jaké byly při spáchání TČ (např. pokud se čin stal v noci, nemá cenu dělat rekonstrukci přes den). Konfrontaci v současné době nedělá policie, ale jen soud při hlavním líčení. Celkově se zvláštní způsoby dokazování využívají hodně.

Pachové stopy se na místě zajišťují pokaždé, když to jde, a to např. na přístupových cestách, na cestě k oběti, z vypínačů světel apod. Důležité jsou hlavně, pokud není známý pachatel. Tyto stopy se musí zajistit jako první, poté se provádějí biologické stěry na DNA. Aby se pachová stopa dala brát jako důkaz, musí být součástí řetězce důkazů. V takovém případě je k ní přihlédnuto.

Polygrafu neboli detektoru lži se také říká fyziodefekční vyšetření. Opět se jedná o nepřímý důkaz, přesto se provádí často, a to hlavně v případě, že je málo dalších důkazů. Slouží policii pro orientaci, zda člověk lže, a tak pak může přizpůsobit taktiku výslechu. Také policii nasměruje, kam se dál ubírat. Člověk reaguje na různé podněty, např. tep a pot. Nicméně člověk může být školený a může vědět jak reagovat.

7.4 Rozhovor č. 4

Čtvrtý rozhovor se uskutečnil s kpt. Mgr. Danielem Hejdou ze SKPV, který se specializuje na omamné a psychotropní látky. Tuto činnost vykonává 20 let.

Jedním z nejdůležitějších důkazních prostředků je výslech osob, dále ohledání, expertizy a znalecké posudky. Pokud jde konkrétně o drogovou trestnou činnost, používá se v první řadě ohledání místa činu, domovní prohlídky a hodně důležité jsou i expertizy, protože od nich se následně odvíjí právní kvalifikace (u drog je důležité zjistit množství). U svědecké výpovědi je nejdříve svědek poučen, že by měl vypovídat pravdivě. Výhodou je získání informací a nevýhodou je to, že konkrétně u drogových TČ bývají osoby pod vlivem návykových látek, těžko se s nimi navazuje kontakt a většinou není vypovězena celá pravda. V tomto případě je těžké si to nějakým způsobem ověřit a svědecká výpověď pak není věrohodná.

Taktika výslechu je velice důležitá i pro jednoduché výslechy. Vždy je třeba se na něj připravit (např. zjistit, kdo k výslechu přijde, co je od toho člověka očekáváno apod.). Základem je nechat osobu povídat samotnou a nejlépe jí do toho vůbec nezasahovat. Na základě toho, co je zjištěno, jsou pak dále pokládány předem připravené otázky. U drogově závislých je časté, že se snaží zatajovat hodně věcí, tudíž může být příprava ve finále k ničemu. Pak je snaha člověka na něčem nachytat a dát mu najevo, že již jsou k dispozici různé informace o případu.

U drogové trestné činnosti je nejčastějším zvláštním důkazním prostředkem rekognice, a to hlavně až po sdělení obvinění. Pokud by se prováděla před zahájením trestního stíhání, musel by být přítomen soudce. Je však nezbytné promyslet, zda ji použít či nepoužít a co vlastně přinese. Pokud je podle fotografií, může to být nějak zavádějící, in natura je samozřejmě lepší. Dále se často nasazuje do případu utajený svědek či předstíraný převod. Jelikož dojde ke kontaktu, předání apod., jedná se v tomto případě o nejlepšího svědka. Oproti tomu vyšetřovací pokus ani konfrontace se u drogových TČ nepoužívají. Upotřebitelnost zvláštních způsobů dokazování je výborná. Dotazovaný uvedl, že pokud to jde, tak je podle něj nejlepší je provést, jelikož do důkazní situace přinášejí velký přehled.

Z rozhovoru vyplývá, že pachové stopy jsou využívány ve velké míře a dotazovaný nesouhlasí s tím, že jsou brány jako vedlejší důkaz, protože má za to, že pes se nesplete. Když to jde, snaží se tedy pachové stopy vždy využít. Dalším vedlejším

důkazem je polygraf, který ovšem u drogové trestné činnosti využíván není. Detektor lži dokáže dobře nasměrovat, přesto jako jedinému důkaznímu prostředku mu nevěří, protože se prý může stát nějaká chyba. Pokud už je využit, musí být spojen třeba s názorem psychologa a psychiatra apod.

Bohužel všechno je velice zdlouhavé (např. výslechy – podání vysvětlení, vyslechnutí jako svědka, pak znovu u soudu). Pro efektivnější dokazování by dotazovaný přenesl veškeré tyto věci až před soud. První výslech je podle něj vždy nejlepší a je v něm nejvíce informací. Policie by v přípravném řízení shromáždila určité důkazy, ale hlavní těžiště dokazování by se přesunulo až před soud. Z odpovědí dotazovaného vyplynulo, že je špatně, že se první podání vysvětlení poškozeného nebo svědka nedá následně využít procesně.

7.5 Rozhovor č. 5

Pátý rozhovor proběhl opět s příslušníkem SKPV, z odboru obecné kriminality, kam spadá např. násilná či majetková trestná činnost. Činnost vykonává téměř 20 let a nechtěl do bakalářské práce uvést své jméno.

V praxi se nejvíce využívá výslech svědka a obviněného, různá odborná vyjádření a znalecké posudky. U násilné trestné činnosti se využívají všechny, u majetkové se pak využívá zejména daktyloskopie, mechanoskopie či DNA. Záleží na konkrétní situaci, protože každý případ je specifický. Pokud jde o svědeckou výpověď, tak když je učiněna včasné osobou, která se umí dobře vyjadřovat, tak jde o velmi silný důkazní prostředek. Záleží na osobě vypovídajícího (někdo je velmi všímavý a má třeba fotografickou paměť, jiný si toho moc nepamatuje). Špatným důkazním prostředkem může být v případě, že půjde o nepřesné či zkreslené informace (např. u starších osob). Hodně záleží na přístupu člověka k výpovědi, ale také na přístupu vyslýchajícího a na jeho jednání. Nemělo by se na svědka spěchat a velmi důležitá je komunikace s ním.

Pokud přijde na řadu výslech osoby, je důležitá jeho taktika. Na výslech je nutné se připravit, zanalyzovat materiály, které jsou k dispozici, dále je nezbytné vědět něco o vyslýchané osobě. Zvolí se doba výslechu, aby na to člověk měl dostatek času. Určitou roli hraje i místo konání výslechu. Vyslýchaný má právo, aby zde byl přítomen jeho obhájce. Osoba je poučena, pak se souvisle vyjádří k věci a nakonec je možné klást jí doplňující otázky pro upřesnění nebo pro odstranění rozporů.

Jedním z velmi často využívaných prostředků, jejíž upotřebitelnost je velice značná, je rekognice. Minimálně musí být tři lidé a obviněný, ale když bude víc lidí, jedná se o silnější důkaz. Může být vhodné volit skrytou formu, pokud má poškozený strach a nechce se s pachatelem setkat tváří v tvář. Znamená to, že při rekognici stojí za sklem a pachatel ho nemůže vidět, tudíž to pro něj není tolik stresová situace. Stejně jako u ostatních rozhovorů, i zde vyšlo najevo, že konfrontace se moc nepoužívá. Vyslýchající při ní usměrňuje, ale zároveň vyvolává jakousi konfliktní situaci, aby se zjistilo, kdo lže a kdo mluví pravdu, popřípadě, aby se odstranily rozpory. Velkou nevýhodou je, že závěry konfrontace nemusí být přesné (např. pokud má jeden před druhým strach a neřekne vše). I k pachovým stopám a polygrafu je nutné přihlížet velmi opatrně.

Dotazovaný si myslí, že je trestní řád postavený dobře. Samozřejmě musí reagovat na nové trendy (aktuálně např. kybernetická bezpečnost), jelikož páchaní trestné činnosti se pořád nějak vyvíjí. Jinak se ovšem domnívá, že prostoru pro dokazování je dost a není třeba v trestním řádu nic měnit.

7.6 Rozhovor č. 6

Šestý rozhovor byl opět s příslušníkem SKPV, s Mgr. Romanem Hospodářským, který je vyšetřovatelem 2. oddělení, odbor obecné kriminality, a to právě 16 let. U Policie ČR však působí již 25 let. Specializuje se především na drogovou a násilnou kriminalitu.

Nejčastějším důkazním prostředkem je jednoznačně výslech. Dále ohledání místa činu, zajištěné stopy a vydané věci důležité pro trestní řízení. Pokud jde o svědeckou výpověď, tak obrovskou výhodou je, že na rozdíl od stop se jedná o přímý důkaz, a tak má velkou váhu. Problémem ale je, že může být bezprostřední nebo prostřední. V případě, že bude informace zprostředkovaná od někoho jiného a svědek tu věc nebo skutek sám neviděl, může mít výpověď váhu nepřímého důkazu. Pokud výpověď chybí, celé se to opírá pouze o stopy, a to je málo, jelikož ty jsou, jak již bylo zmíněno, nepřímými důkazy.

Nesmírný význam má taktika výslechu, i když se na ní dost zapomíná. Bohužel na ní není čas, tudíž se jedná pouze o učebnicovou záležitost. Před výslechem se má navázat s člověkem perfektní kontakt, aby bylo jasné, jak reaguje v přirozené situaci, avšak v praxi to tak nefunguje. Taktika výslechu jako taková je kriminalistickým

tématem, ale je úzce spjatá s trestně procesními předpisy, protože s nimi nesmí být v rozporu.

Zvláštní důkazní prostředky se používají nejčastěji jednoznačně u násilné trestné činnosti, tedy hlavně u vražd, znásilnění a loupeží. Nejvíce používaná je rekognice, následuje prověrka na místě, pak rekonstrukce a nakonec vyšetřovací pokus. Konfrontace se od doby, kdy byl novelizován trestní řád, dělá v řízení před soudem, a to pokud se musí odstranit nějaké závažnější rozpory. Policie ji tedy od této doby nedělá. Avšak její taktika by měla být na vyšší úrovni než taktika výslechu či rekognice. Můžou totiž nastat různé situace, např. nějaký emoční výbuch apod. Musí být předem jasno, co se konfrontací chce získat či jaký rozpor odstranit. Zvláštní způsoby dokazování mají naprosto stejnou váhu jako každý jiný důkaz, pokud jsou provedeny procesním způsobem. Platí zde zásada volného hodnocení důkazu, takže jde o to, co je předmětem té zjišťované skutečnosti a do jaké míry na to ten důkazní prostředek odpoví.

Pachové stopy mají velký význam a jsou hodně využívány. Vždy je snaha zajistit co nejvíce stop jde, takže proč ne ty pachové, byť se ví, jak na ně soud nahlíží. Je na to speciální postup a snímá je speciální technik. Tento technik pak ale nesmí stírat pachový vzorek osoby, to už musí udělat někdo jiný, aby tam nedošlo k přenosu pachové stopy. Celkově je to velmi složité a příprava trvá dlouho, ale obecně se bere pachová stopa jako důkaz, i když nepřímý.

U nejzávažnějších TČ, především pak u násilné trestné činnosti, se použije polygraf k rozuzlení toho, kdo lže. Dotazovaný uvedl, že se využije asi v 1 z 10 případů (přibližně každá 5 – 10 vražda). Nevýhodou je nepoužitelnost z hlediska judikátu, protože soud na něj nenahlíží jako na důkazní prostředek.

V rámci trestního řádu by se podle dotazovaného mělo hodně věcí usnadnit a zrychlit, protože právě v tom vidí efektivnost. Bohužel to tak není a vše je příliš zdlouhavé. Státní zástupce v současné době usiluje o to, aby veškeré dokazování proběhlo u policie a on to mohl u soudu jen přednést a předložit jako nepochybný důkaz. S tímto konkrétně dotazovaný vůbec nesouhlasí a zároveň je pro rekonstrukci, celý trestní řád by prý měl být od základu jiný, a dokonce by se měly přehodnotit i některé základní zásady trestního řízení.

7.7 Rozhovor č. 7

Poslední rozhovor proběhl s Mgr. Renátou Mikovou, také z SKPV, která činnost vykonává 22 let. Specializuje se na vraždy, loupeže a trestnou činnost páchanou na dětech, zejména pak znásilnění.

Pro trestní řízení je nejdůležitější svědecká výpověď. Co se týče dětí, tak jsou obrovskou výhodou speciální výslechové místnosti, protože při výslechu tam je pouze vyslychající a dítě. Nikdo další žádným způsobem neruší tento rozhovor. Zaznamenává se mimika a veškeré chování dětí. Je důležité se na výslech připravit, protože se neví, v jakém rozpoložení a psychickém stavu dítě přijde. Je důležité si s dítětem navázat kontakt a rozpovídat ho. U menších dětí je to pak samozřejmě složitější, než u těch větších. Výhodou je také to, že se výslech nahrává, protokol podepíší všichni zúčastnění a přepíše se k tomu doslovný přepis jako úřední záznam. Nevýhody dotazovaná ve svědecké výpovědi nevidí, jen pokud by se stalo, že se dítě nerozpovídá, ale s tím se nikdy nesešla.

U vražd se dotazovaná setkává často s vyšetřovacím pokusem, rekonstrukcí a prověrkou na místě. Rekognici používá pouze, pokud je to nutné, ale v poslední době méně. Konfrontace se momentálně využívá málo. Upotřebitelnost zvláštních způsobů dokazování je velká, zejména tedy u vyšetřovacích pokusů, rekonstrukce a prověrky na místě. Je důležité, jak skutek popisují svědci a jak pachatel.

U pachových stop záleží na místě spáchání, jestli se nějaké vůbec zjistí. Nicméně dotazovaná s nimi má dobré zkušenosti, i když se jedná pouze o podpůrný důkaz. Polygraf vyhledává pouze, pokud není z čeho jiného čerpat, aby se pak výslech mohl ubírat nějakým směrem.

Celkově si dotazovaná myslí, že by mělo být více znalců z oblasti zdravotnictví, zejména psychologie, psychiatrie a sexuologie, jelikož jich je v každém kraji velice málo.

8 SHRnutí

OTÁZKA	NEJČASTĚJŠÍ ODPOVĚĎ	ČETNOST ODPOVĚDI*
Které důkazní prostředky jsou v praxi nejčastěji využívány?	Ohledání, výslech svědka.	7
K jakým druhům trestné činnosti se které důkazní prostředky využívají?	Každý případ je specifický, a tak není možné přesně stanovit, který důkazní prostředek se ke kterému trestnému činu využije.	7
Jaké jsou výhody a nevýhody svědecké výpovědi?	Výhody - pokud je dost informací, má vysokou váhu. Nevýhody - i přes poučení svědka, že nesmí lhát, se výpověď nemusí zakládat na pravdě nebo může být zkreslená.	6
Které ze zvláštních způsobů dokazování se používají nejčastěji u jaké trestné činnosti?	Nejvíce se využívá rekognice, a to zejména u násilné trestné činnosti. Hodně využívaná je též prověrka na místě u majetkové trestné činnosti.	6
Jakou si myslíte, že mají zvláštní způsoby dokazování upotřebitelnost?	Upotřebitelnost je značná hlavně u rekognice, rekonstrukce, prověrky na místě a vyšetřovacím pokusu.	7
Jsou využívány pachové stopy? V jaké míře?	Využívají se hodně a jsou nepřímým důkazem, tudíž pouze na základě pachové stopy nedojde k odsouzení.	7
Používá se polygraf jako důkazní prostředek? Ve kterých případech a jak často?	Používá se u nejzávažnějších trestných činů, především u násilných, a to v případech, že je málo důkazů. Jedná se o podpůrný důkaz.	5
Co považujete za výhody a nevýhody polygrafu?	Výhody - nasměruje, pokud není jasné, jak se dál ubírat a zda vypovídající mluví pravdu nebo lže. Nevýhody - samostatně není dostatečným důkazem.	4

*Kolik ze sedmi dotazovaných se shodlo na nejčastější odpovědi.

Tabulka č. 1: Četnost odpovědí na vybrané otázky z řízených rozhovorů.⁷⁴

V praxi se využívají všechny důkazní prostředky ke všem druhům trestné činnosti, takže nelze přesně určit, které se kdy použijí. Jako první přichází na řadu ohledání, čímž se zajistí stopy. Dále se provedou výslechy svědků a obviněného, a pokud je třeba, nechá se udělat znalecký posudek. Výhodu vidí dotazovaní hlavně v tom, že pokud se umí osoba dobře vyjadřovat a pamatuje si hodně věcí, je výslech velice silným důkazem. Nevýhodu pak spatřují hlavně v tom, že svědecká výpověď se nemusí zakládat na pravdě, přestože svědek je předem poučen o tom, že lhát nesmí.

⁷⁴ Vlastní zdroj.

Při dotazu ohledně taktiky výslechu se všichni shodli, že se jedná o opravdu velmi důležitou věc. Na každého se musí jinak, takže je nejlepší se na každý případ pečlivě připravit a přichystat si různé varianty otázek. Podstatné je nechat osobu nejdříve samostatně mluvit a následně klást otázky.

Nejpoužívanějším zvláštním důkazním prostředkem je podle všeho rekognice, a to hlavně u násilné trestné činnosti, ale velmi často se přistupuje i k prověrce na místě, rekonstrukci a vyšetřovacímu pokusu. S konfrontací se dotazovaní moc často nestýkají, jelikož probíhá až u soudu. Osoby musí být před provedením těchto důkazních prostředků vyslechnuty a kromě vyšetřovacího pokusu musí dobrovolně souhlasit s účastí. Zvláštní způsoby dokazování se využívají až při důkazní nouzi, kdy selžou základní způsoby dokazování (stopy, svědci apod.). Jeden důkaz víceméně k odsouzení člověka nestačí, avšak jsou případy, kdy např. jen rekognice stačila. Oproti tomu třeba pouze pachová stopa by byla málo, a to z toho důvodu, že rekognici dokazuje člověk, kdežto u pachových stop záleží na psovi. Pokud všechny způsoby dokazování tvoří ucelený řetězec, tak pak mohou vést právě k odsouzení.

Všichni se shodli na tom, že pachové stopy se využívají velmi často, přestože jsou pouze jakýmsi podpurným důkazem. Soud k nim přihlíží jen za předpokladu, že jsou součástí uceleného řetězce důkazů. Na místě činu se tyto stopy zajišťují jako první a využívají se nejvíce u násilné trestné činnosti. Dalším vedlejším, ač méně využívaným důkazním prostředkem, je polygraf. Převážná většina dotazovaných se s ním nestýká příliš často a označili ho jen za vodítko, které může nasměrovat k dalším krokům. Také všichni uvedli, že oproti pachovým stopám polygrafu víceméně nevěří.

Většina dotazovaných si myslí, že vše, co se týče výslechů, je velmi zdlouhavé, jelikož první podání vysvětlení se pak nedá použít procesně. Pokud je osoba pokaždé v jiném postavení, musí být vyslechnuta několikrát, přestože první výslech je vždy nejlepší a je v něm nejvíce informací. Policie vyslýchá podle trestního řádu na podání vysvětlení a pak je zákaz předestřít to při výslechu svědka či obviněného. Měla by tedy být nejlépe odstraněna poslední věta z § 158 odst. 6 TŘ „*Je-li ten, kdo podal vysvětlení, později vyslýchán jako svědek nebo jako obviněný, nemůže mu být záznam přečten, nebo jinak konstatován jeho obsah.*“. V praxi to chodí často tak, že vyslýcháný řekne něco do záznamu, policie někoho obviní a pak, když si vyslýcháného předvolá jako svědka, tak tato osoba vypovídá jinak. Policie mu ale nemůže říct, že v předchozí výpovědi sdělil něco jiného.

ZÁVĚR

V trestním řízení hraje dokazování nesmírně důležitou roli, a to z toho důvodu, že díky dokázání viny může být následně rozhodnuto o trestu, přičemž poté dochází k vykonání takového trestu. Pokud by neexistovalo dokazování, nemohlo by dojít k pravomocnému odsouzení, ani ke snaze napravit pachatele činu či dokonce celkově předcházet trestné činnosti.

Hlavní cíl bakalářské práce se týkal hledání rozdílností v možnosti využití důkazních prostředků. Ukázalo se, že se využívají všechny důkazní prostředky, avšak ne všechny jsou silnými důkazy. Často využívaným a také velice silným důkazem jsou některé zvláštní způsoby dokazování. Jsou tu ale také takové důkazy, které jsou brány pouze jako nepřímé a není možné se o ně opřít a na jejich základě někoho odsoudit. Jedná se o pachové stopy a polygraf. K takovým důkazům se přihlédnou pouze v případě, že uzavírají řetězec důkazů. Pachové stopy mají velký význam a jsou velmi často využívány, ale pouze u závažnějších případů. K polygrafu se taktéž přistoupí u nejzávažnějších trestných činů, hlavně u násilné trestné činnosti, avšak je nepoužitelný z hlediska judikátu.

Jako vedlejší cíl bylo stanoveno odhalit využitelnost jednotlivých důkazních prostředků v praxi. Nejčastěji se používají výslechy, ohledání, odborná vyjádření a znalecké posudky, dále také daktyloskopické stopy a DNA. Ukázalo se, že není možné přesně určit, který důkazní prostředek se využije k jakému trestnému činu, jelikož se využívají vlastně víceméně všechny důkazní prostředky ke všem druhům trestné činnosti. Nicméně u jednodušších případů se využijí pouze některé, jako např. ohledání a výslechy, u závažnější trestné činnosti se pak většinou postupně využijí všechny, a to včetně zvláštních způsobů dokazování. Na základě provedených řízených rozhovorů lze říci, že u násilné a majetkové trestné činnosti hrají hlavní roli stopy a u drogové trestné činnosti jsou to pak převážně výslechy svědků, expertizy a domovní prohlídky. Přesto záleží přímo na konkrétní situaci, protože každý případ je specifický.

Dalším vedlejším cílem bylo komparovat mezi sebou některé zvláštní způsoby dokazování. Vyšlo najevo, že rekonstrukce, prověrka na místě a vyšetřovací pokus jsou si velice podobné, avšak zcela nejbliže k sobě mají rekonstrukce s vyšetřovacím pokusem. Je to z toho důvodu, že při těchto dvou způsobech dokazování musí být totožné podmínky, jako při spáchání skutku, tudíž jsou nejnáročnější, co se přípravy týče a v rámci jedné rekonstrukce může proběhnout více vyšetřovacích pokusů. Zcela

mimo stojí rekognice, která je ale zároveň podle většiny dotazovaných odborníků nejčastěji využívaným zvláštním způsobem dokazování. Minimální počet lidí, kteří se při rekognici postaví do řady, jsou tři plus obviněný, avšak valná část příslušníků se shodla, že je lepší mít celkem pět až šest lidí v řadě. Jedná se pak totiž o silnější důkaz. Posledním porovnávaným způsobem dokazování byla konfrontace, která se od ostatních liší tím, že se dnes již nevyužívá u policie, nýbrž až před soudem. Co se týče využití, je oproti rekognici nejméně využívaná, jelikož je hodně náročná na přípravu a výsledky nemusí být silným důkazem. Celkově mají některé zvláštní způsoby dokazování v praxi opravdu velkou upotřebitelnost.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. CÍSAŘOVÁ, D., et al. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2006, 871 s. ISBN 80-7201-594-X.
2. CHMELÍK, J. *Rukověť trestního práva hmotného a procesního*. 2. vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2009, 288 s. ISBN 978-80-7201-778-2.
3. FRYŠRÁK, M. a kol. *Trestní právo hmotné a procesní*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007, 420 s. ISBN 978-80-86708-51-5.
4. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha : Linde Praha, a. s., 2007, 752 s. ISBN 978-80-7201-630-3.
5. KONRÁD, Z., et al. *Kriminalistika. Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2014, 318 s. ISBN 978-80-7380-535-7.
6. KRUPKA, J., CINGR, P. *Trestní právo procesní*. Praha : Armex, 1997, 116 s. ISBN 80-901497-9-0.
7. MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. Praha : C. H. Beck, 2001, 512 s. ISBN 80-7179-362-0.
8. MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva : Trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, 1079 s. ISBN 80-7179-678-6.
9. STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická taktika*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2005, 278 s. ISBN 80-86898-40-7.
10. STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická technika*. 3. rozšířené vydání. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2012, 446 s. ISBN 978-80-7380-409-1.
11. STRAUS, J. a kol. *Úvod do kriminalistiky*. 2. rozšířené vydání. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2006, 175 s. ISBN 80-86898-95-4.
12. ŠÁMAL, P a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. 5. doplněné a přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, 1453 s. ISBN 80-7179-405-8.

Elektronické zdroje

1. JEDLIČKA, M. *Kriminalistika*. [online]. [cit. 2017-03-04]. Dostupné z WWW: <http://kriminalistika.eu/menu/kr_obory0.html>.

2. LUXOVÁ, L. *Hlavní zásady dokazování v trestním řízení* [online]. 2015-02-11 [cit. 2017-01-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/hlavni-zasady-dokazovani-v-trestnim-rizeni-95913.html>>.
3. SRNKOVÁ, J. *Detektor lži – 30 let slouží české policii*. [online]. 2011-02-07 [cit. 2017-03-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/detektor-lzi-30-let-slouzi-ceske-policii.aspx>>.
4. VANTUCH, P. *Kdy Může obhajoba důkaz vyhledat, kdy předložit a kdy jen navrhnout jeho provedení?* [online]. 2013-10-02 [cit. 2017-02-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.bulletin-advokacie.cz/kdy-muze-obhajoba-dukaz-vyhledat-kdy-predlozit-a-kdy-jen-navrhnout-jeho-provedeni?browser=mobi>>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 36 ze dne 6. dubna 1967 o znalcích a tlumočnících. In *Zákony pro lidi.cz*. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1967-36>>.
2. ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961 o trestním řízení soudním (trestní řád). In *Zákony pro lidi.cz*. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>>.

SEZNAM ZKRATEK

OČTŘ – Orgány činné v trestním řízení

SKPV – Služba kriminální policie a vyšetřování

TČ – Trestný čin

TŘ – Trestní řád

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Četnost odpovědí na vybrané otázky z řízených rozhovorů.

PŘÍLOHY

Příloha I. – Řízené rozhovory

Dobrý den,

jsem studentkou 3. ročníku oboru Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě na Vysoké škole evropských a regionálních studií. Má bakalářská práce se zabývá dokazováním z pohledu kriminalistického, především rozdílnostmi v možnosti využití důkazních prostředků v trestním řízení. Cílem je odhalit, které z důkazních prostředků jsou procesními úkony a které pouze kriminalistickými metodami. Vedlejším cílem je pak zjistit jejich praktickou využitelnost a porovnat mezi sebou jednotlivé zvláštní důkazní prostředky. Touto cestou Vás chci požádat o krátký rozhovor, který mi pomůže s naplněním cíle mé bakalářské práce. Děkuji za Vaši ochotu a Váš čas.

- 1) Na jakém úseku pracujete?
- 2) Jak dlouho tuto činnost vykonáváte?
- 3) Které důkazní prostředky jsou v praxi nejčastěji využívány?
- 4) K jakým druhům trestné činnosti se které důkazní prostředky využívají?
- 5) Jaké jsou výhody a nevýhody svědecké výpovědi?
- 6) Co si myslíte o taktice výslechu?
- 7) Které ze zvláštních způsobů dokazování se používají nejčastěji u jaké trestné činnosti?
- 8) Co si myslíte o taktice rekognice?
- 9) Co si myslíte o taktice konfrontace?
- 10) Jakou si myslíte, že mají zvláštní způsoby dokazování upotřebitelnost?
- 11) Jsou využívány pachové stopy? V jaké míře?
- 12) Jak jsou pachové stopy posuzovány jako důkaz?
- 13) Používá se polygraf jako důkazní prostředek? Ve kterých případech a jak často?
- 14) Co považujete za výhody a nevýhody polygrafu?
- 15) Co by se podle Vašeho názoru mohlo změnit v rámci trestního řádu pro efektivnější dokazování?